

Tjejer och cannabis

- eller en oväntat lång semester!

Mattias Gullberg

Tjejer och cannabis

- eller en oväntat lång semester!

Rapport 2015:2 Trestad2
Omslag: Kia Benroth
Layout inlaga: Tony Dahl, GR Info
Tryckeri: Majornas Grafiska
ISBN: 978-91-87099-10-6

Tjejer och cannabis

- eller en oväntat lång semester!

Mattias Gullberg

Tack!

Jag vill rikta ett särskilt tack till Anna, Berit, Cecilia, Dalia, Ella, Felicia, Gilda, Harriet, Inga, Jenny och Kajsa som på ett generöst sätt delat med sig av sina personliga berättelser till oss. Er öppenhet och tillit till mig har berört mig starkt. Jag tror att ert engagemang i studien bottnar i en stark känsla av solidaritet för andra personer i likande situation som er egen. Ni har alla också en starkt lysande livskraft som jag vet smittar av sig på andra människor i er omgivning. Era berättelser lever inuti mig och de har förändrat mitt sätt att göra socialt arbete. För mig är det viktigt att alltid lära mig av de människor jag träffar och era berättelser har lärt mig massor. Jag tror att den här rapporten kommer bidra till en mer nyanserad bild av unga tjejer som röker cannabis. Tack!

Mattias Gullberg
2015-04-29

Förord

Gemensamt kunskapande, forskning och praktik

I dialog mellan representanter från Stockholm, Göteborg och Malmö samt regeringskansliets ANDT-sekretariat tillkom år 2012 projektet Trestad2, med det övergripande syftet att minska användandet av cannabis bland ungdomar. Storstäderna har en problematisk situation med stor tillgång till narkotika och en högre andel personer med missbruk och beroende. Bland unga människor är andelen som använt narkotika högre än genomsnittet i landet. I storstäderna startar ofta de drogtrender som sprids till ungdomar i övriga landet.

De statliga projektmedlen har bland annat möjliggjort att Göteborg kunnat samarbeta med universitet och enskilda forskare om deltagande forskningsstudier "i praktiken". Med detta menar jag att initiativen till vad som skall beforskas, samt att mycket av det fortlöpande arbetet har genomförts av praktiker.

Denna studie har utförts av Mattias Gullberg, auktoriserad socionom och legitimerad psykoterapeut. Mattias är anställd på Mini-Maria Göteborg, Social resursförvaltning, där han möter målgruppen tjejer som använder cannabis och där intresset väcktes att fördjupa sig i deras bild av sin situation. Studien har genomförts under handledning av Björn Andersson och Anette Skårner, docenter i socialt arbete, anställda på Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet. Arbetet har gett en unik möjlighet för en aktiv kliniker att med stöd av erfarna forskare betrakta sitt arbete ur ett forskningsperspektiv och också dela med sig av analysen i form av en forskningsrapport. Detta vardagsnära sätt att bedriva forskning och kunskapsutveckling, borde vi oftare få möjlighet till inom det sociala området.

Erfarenheterna av den första studien har lett vidare till en planerad fortsättning där fokus blir anhörigperspektivet.

Marie Larsson

Verksamhetschef inom Stöd till individer och familjer

Social resursförvaltning, Göteborgs Stad

Innehåll

Förord	9
Inledning	12
Syfte och frågeställningar	13
Genomförande	14
Metod	14
Den kliniska forskaren.....	16
Informanterna.....	16
Den fortsatta redovisningen	17
Informanternas bakgrund	18
Familjen	18
Individuella svårigheter	19
Skolan	20
Cannabisrökning i ungdomstiden	21
Tankar om cannabis innan första röktilfället.....	21
Röka cannabis för första gången	24
Fortsatt cannabisrökning	27
Subjektiva positiva erfarenheter av cannabisrökning	30
Subjektiva negativa erfarenheter av cannabisrökning	32
Ritualer	39
Att börja sluta röka cannabis	40
Gemenskap, relationer och kärlek	41
Gemenskap och utsatthet.....	41
Kärlek och Sex.....	44
Vänner	46
Tjejerna och tillvaron	48
Möjligheter med att vara tjej.....	48
Klara sig undan	50
Ta hand om sig själv	52
Aktivt skapande av ett eget oberoende jag	54
Personlig agens som strategi	57
Sluta använda cannabis	58
Förändringens villkor	58
Bemötande och behandling.....	60
Tjejer i behandling	62

Vändpunkter och eftertänksamhet	65
Anledning till förändring	65
Livet efter slutandet.....	69
Meningen med allt.....	71
Slutdiskussion	75
Unga tjejer som röker cannabis	75
En oväntat lång semester	78
Bemötande och behandling av tjejer.....	78
Referenser	81
Bilaga 1. Intervjuguide	82
Bilaga 2. Information om studien: " Tjejer och Cannabis"	85

Inledning

Det här är en studie om unga tjejer som har rökt mycket cannabis och som deltagit i behandlande insatser organiserade av det offentliga samhället. Tjejerna som medverkar har stor erfarenhet av alla aspekter kring cannabisrökning. Studien handlar om hur deras liv utvecklades under den period som de rökte cannabis och hur tillvaron kom att utveckla sig när de slutat röka cannabis. Förhoppningen som varit drivande i projektet är att utveckla kunskap som i första hand skall komma professionella inom yrken som möter ungdomar i sitt dagliga värv till del och att personer med liknande erfarenheter som tjejerna i studien eller närstående till unga tjejer skall få ta del av andras erfarenheter.

Undersökningen handlar inte om vad ungdomar i allmänhet tycker om cannabis eller om vad de ungdomar tänker, vilka röker cannabis i måttliga mängder för rekreation. Som en inledning följer här ändå några uppgifter som belyser generella förhållanden. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning genomför varje år en drogvaneundersökning. Undersökningen 2014 visar att 7 % av tjejerna och 9 % av killarna i nionde klass någon gång använt narkotika. Bland gymnasieelever i årskurs 2 har andelen som testat narkotika dubblats. 14 % av tjejerna och 20 % av killarna i gymnasiet har någon gång testat narkotika. Skillnaden mellan könen har ökat något sedan 2004 mest beroende på att en uppgång skett bland killar. Sedan 2010 sker ingen ökning av narkotikaerfarenheten bland unga. Man uppskattar den regelbundna konsumtionen av narkotika är begränsad till 2 % av högstadieeleverna och 4 % av gymnasisterna. Av materialet framgår att i högstadiet är det 1,5 gånger vanligare att killar använder narkotika regelbundet medan i det är dubbelt så vanligt bland gymnasieeleverna att killarna regelbundet använder narkotika. Narkotika i detta sammanhang är företrädesvis cannabis (Englund 2014).

Göteborgs Mini Maria mottagningar erbjuder öppenvård riktat till ungdomar med alkohol- och narkotikaproblem. År 2013 aktualiserades 268 ungdomar för råd och behandlingsinsatser på Mini Maria Göteborg. 28 % av dem var tjejer och 72 % av dem var killar. När en jämförelse görs mellan tjejer och killar inskrivna på mottagningarna framgår att tjejerna har en tyngre problematik. De använder alkohol i stör-

re utsträckning samt blandar den primära drogen med alkohol och andra droger. Tjejer på mottagningarna saknar i högre grad sysselsättning, har problem i skolan och har haft svårare omständigheter under uppväxten. Psykiska problem är vanligare hos tjejerna och de har haft mer kontakt med psykiatrin. Däremot verkar killar ha dömts för brott i större utsträckning än tjejer (Almazidou mfl 2013).

Med dessa utgångspunkter som grund väcks det frågor. Det är fler killar som testar och använder narkotika men skillnaden står inte proportion till antalet killar på öppenvårdsmottagningarna. Tjejer blir inte föremål för öppenvårdsbehandling i samma utsträckning som killar. Dessutom verkar det som om de tjejer som är aktuella för rådgivning och behandling inom öppenvården mår sämre och har svårare sociala omständigheter. Det är helt klart så att vi behöver lära oss mer kring tjejers missbruk och hur vi som arbetar med tillsammans med ungdomar kan bistå dem.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur användningen av cannabis under tonårstiden, påverkar unga tjejers liv och sociala relationer. Sammanhanget som den växande tonåringen befinner sig i undersöks med fokus på hur drogbruket inverkar på och förändrar sociala kontakter och sysselsättning. Viktigt för studien är informanternas egna tankar om, och erfarenheter av, vilken innebörd bruket av cannabis haft för dem och för hur livet kommit att gestalta sig.

Centrala frågeområden för studien är:

1. I vilket sammanhang började tjejerna använda cannabis? Hur togs de första kontakterna i syfte att röka cannabis? Vad visste de om cannabis innan de rökte? Hur upplevde tjejerna att röka cannabis första gången? Hur såg deras sociala liv ut vid detta tillfälle? Varför började de röka cannabis regelbundet? Hur förändrades det sociala livet under tiden de rökte cannabis? Vad hände med dem själva när cannabisrökningen blev en vana? Hur var det att sluta använda cannabis? Vilka var skälen till att de slutade använda cannabis? Fick de någon hjälp/behandling under processen? Spelade professionella insatser någon roll? Vilken betydelse tillskrivs deras sociala kön under hela skeendet? Vilken betydelse har det haft att de är tjejer? Hur uppfattar de att samhällets hjälp- och stödinsatser skulle kunna utvecklas för att bättre motsvara unga tjejers behov?

Genomförande

Metod

När finansieringen och organiseringen av studien blev klar våren 2013 skrev jag en forskningsplan. Efter detta tog sammanställandet av ansökan till etikprövningsnämnden vid. Den 5 augusti 2013 fattade Etikprövningsnämnden i Göteborg beslut att godkänna ansökan. Därefter kunde arbetet med studiens praktiska genomförande starta.

Projektgruppen har bestått av Mattias Gullberg, auktoriserad socionom och leg psyko-terapeut, anställd på Mini Maria Göteborg Social resursförvaltning, Björn Andersson, docent i socialt arbete, anställd på Institutionen för socialt arbete Göteborgs Universitet samt Anette Skårner, docent i socialt arbete, anställd vid samma institution. Jag, Mattias Gullberg, har genomfört studien och Björn Andersson och Anette Skårner har fungerat som handledare. Projektgruppen har träffats regelbundet under projekttiden.

Information om studiens genomförande, i syfte att leta efter informanter, har gått ut till professionella behandlare inom Göteborgs och Mölndals öppna missbruksvård. Via mejl och personligt besök av mig på personalmöten har berörd personal informerats om urvalskriterier, studiens syfte och studiens upplägg. Behandlare på de olika mottagningarna har sedan frågat klienter/patienter som går i behandling eller har gått i behandling på mottagningarna om de är intresserade av att delta i studien. Klienterna/patienterna har också fått ett informationsbrev (se bilaga 1). Efter ett godkännande från de utvalda informanterna har kvinnorna kontaktats och en tid för intervju bokats. Två av intervjuerna är genomförda av en annan person då dessa två kvinnor går i behandling hos mig. Denna person var då anställd som utvecklingsledare inom Mini Maria Göteborg. Urvalet är gjort i syfte att komma i kontakt med unga kvinnor som har stor personlig erfarenhet av cannabis och som kan berätta om dessa erfarenheter. Eftersom intervjun fokuserar på tonårstiden har det i urvalet varit viktigt att informanterna minns den tiden, varför ett krav har varit att de är cannabisfria vid intervjutillfället och att de inte hunnit bli för gamla.

Intervjuerna är kvalitativa forskningsintervjuer och bygger på en i förväg fram-

tagen intervjuguide (se bilaga 2). Intervjuerna är att betrakta som halvstrukturerade. Grundformen är samtalets men skiljer sig från ett vardagligt samtal genom att det har ett visst syfte och en viss struktur (Kvale 1997). Syftet med intervjun var att skapa en kontextuell förståelse för kvinnornas erfarenheter av livet när de började använda cannabis, hur de sedan levde sitt liv under tiden som de använde cannabis, hur livet gestaltade sig när de bestämde sig för att sluta missbruka cannabis och vilken betydelse deras sociala kön haft under hela processen.

Totalt har elva intervjuer genomförts. Sju av dem är gjorda på Mini Maria Hisingen, två av intervjuerna verkställdes på Mini Maria Väster, en intervju gjordes på en SIS-institution utanför Göteborg och en intervju utfördes på Institutionen för socialt arbete. Informanterna fick vara med att påverka var intervjun skulle genomföras. Inför varje intervju informerades den berörda informanten om projektets syfte, tillvägagångssätt, rutiner för konfidentialitet samt rätten att avstå att svara på frågor och att avbryta sitt deltagande i projektet utan behöva ge en förklaring. Särskilt har det framhållits att den eventuella behandlingen som kvinnan deltar i på någon mottagning inte påverkas. Längden på intervjuerna varierar från åttio minuter till två och en halv timma. Intervjuerna spelades in digitalt och transkriberades sedan i sin helhet.

Urvalet är naturligtvis inte representativt för unga kvinnors förhållande till cannabis i Sverige idag. Informanterna i studien har på olika sätt upplevt bekymmer i livet. En del av problemen verkar vara kopplade till drogen, i vissa fall har drogen varit en krycka för att hantera svårigheterna och hos några har livet självt varit fullt av påfrestningar. Alla informanter har lyckats bemästra sina missbruksproblem och vill leva ett liv där drogerna inte ingår i vardagen. Detta är troligtvis ett resultat av att urvalet skett via samtalsmottagningar. På samtalsmottagningar finns personer som kan tänka sig att ta emot hjälp och som önskar hitta alternativa sätt att hantera sina svårigheter. Frågorna till kvinnorna handlar främst om deras erfarenhet av cannabis men de flesta har även erfarenhet av andra droger även om cannabis för de flesta under en period var den framträdande drogen.

Berättelserna i det transkriberade materialet har tematiserats. Utifrån dessa teman har sedan berättelserna jämförts. Vilka berättelser återkommer och vilka skillnader framträder? Texten har sammanfogats i övergripande kapitel som stämmer med forskningsplanens syfte. Under hela bearbetningen har informanternas egna beskrivningar av sina erfarenheter fått stort utrymme.

Informanterna har alla engagerat sig i intervjun på ett mycket seriöst sätt. Flera har kontaktat mig efteråt för att försäkra sig om att studien fortskrider enligt planeringen och att de får ta del av resultatet. Flera har känt nervositet innan intervjun och flera har tyckt att intervjun i sig bidragit till ökad förståelse för sin egen situation. Allas deltagande bygger på en ansvarskänsla och en önskan om att andra personer som befinner i likande situationer skall få stöd av deras berättelser. Någon har tyckt

att det känts besvärande att forskningsmaterialet skall sparas i tio år. Alla har uppskattat att delta i studien vilket dessa två citat belyser:

”Det var väldigt skönt att prata om det för jag typ som sagt det är väldigt suddigt och det känns när man pratar om det får man mer överblick över det som hände och varför det blev så och lite så här, det känns väldigt skönt.”

”Det kändes ju inte som intervju. Det var mest som ett samtal vilket jag tycker var väldigt skönt. Jag var lite nervös innan. Vid halv tre i natt vaknade jag och var orolig över att det skulle komma privata och känsliga frågor. Jag har också tänkt att det kan vara bra för mig att efter så här lång tid prata med någon som jag inte känner om den här tiden. Det har varit lite roligt också.”

Den kliniska forskaren

Det är få socialarbetare som får möjlighet att forska på sin egen praktik. Möjligheten som erfaren kliniker att få ställa sig lite vid sidan av det vardagliga och betrakta den kunskap som skapas i mötet, mellan i detta fall unga kvinnor och deras behandlare, är unik. Relationen mellan de två rollerna, klinikern och forskaren, är inte självklar. Att lyssna som kliniker eller som forskare är både likt och olik. Som kliniker har jag en uppgift att genomföra tillsammans med människan som söker min hjälp. Vi skall i samtalet skapa en plats som känns bättre för personen. Som kliniker är jag aktiv och samskapande med den jag samtalar (Gergen 2009). Forskaren är mer betraktande, någon som tittar in en kort stund för att se hur läget är. Båda positionerna inbegriper en nyfikenhet, men syftet är olika. Att som forskare få koppla kunskap skapad i mötet med andra till etablerad forskning och teorier på ett strukturerat sätt skiljer sig från en socialarbetares vardag. Teorier är försök att avbilda en komplex värld och mötet med människor är denna komplexa värld. Analysen som man som forskare får ägna sig åt, att förklara och förstå, är inte självklar i en klinisk vardag där saker ofta är satta i produktion. Det viktigaste som forskare är att man får möjlighet att sprida och dela med sig av förvärvad kunskap. I detta fall, att få bidra till en mer nyanserad bild av kvinnors missbruk, är av avgörande betydelse.

Informanterna

Alla informanter utom en har haft cannabis som huvuddrog. Allihop har i perioder använt andra droger samtidigt som cannabis. Alkohol är den vanligaste sekundära drogen, både som en introduktion till droganvändning, som blanddrog och som övergångsdrog. Den regelbundna cannabisanvändningen varierar mellan två år och tio år, i gruppen som haft cannabis som huvuddrog.

Informanterna är elva till antalet. De var mellan sexton och tjugosju år då intervjuerna genomfördes. Fem av informanterna är under 20 år. Informanterna har

alla fått frågan angående medverkan från sin behandlare inom öppenvården i Göteborg. Antingen deltog man i behandling eller var behandlingen avslutad. Samtalsbehandlingens längd varierade mellan ett halvår och sju år.

Alla uppgav att de var drogfria vid intervju tillfället. Några hade en flerårig drogfrihet bakom sig medan någon hade rökt cannabis vid ett enstaka tillfälle senaste veckorna. Även om livet fortfarande innehåller många utmaningar, berättar alla informanterna att de mår bättre än på många år och de har alla planer för sina liv. Livssituationen har stabiliserats. Tre av informanterna examineras inom kort från fleråriga universitetsutbildningar. Två arbetar heltid och tre av de yngre tjejerna går fortfarande i gymnasiet. Alla har bostad eller kommer snart att få tillgång till en bostad. Några har en egen bostad medan andra fortfarande bor hemma hos sina föräldrar. Flera av dem nämner att de är engagerade i nya kärleksrelationer. När det gäller vänskapsrelationer berättar flera att de återknutit gamla vänskapsband, några har lyckats behålla flera vänner från missbrukstiden.

Den fortsatta redovisningen

Resultatet av studien redovisas i en beskrivande text indelad i olika kapitel. Redovisningen inleds med en kort beskrivning av informanternas liv fram till tonåren, *Informanternas bakgrund*. Sedan följer en processbeskrivning, *Cannabisanvändning i ungdomstiden*, i linjär form där vi får följa tematiskt vägen in i cannabisrökandet och vägen ut ur rökandet. Där på följer några fördjupande avsnitt. Det första fördjupade avsnittet heter *Gemenskap, relationer och kärlek* handlar om relationerna utanför familjen. Sedan följer avsnittet *Tjejerna och tillvaron* som handlar om hur livet gestaltades som tjej och hur de fraktade sig framåt. Efter detta följer ett avsnitt *Sluta använda cannabis* som innefattar informanternas erfarenheter av samhälleliga bemötandet och hur det var att sluta använda droger. Därpå följer ett avsnitt *Vändpunkter och eftertänksamhet* som bygger på informanternas meningsskapande kring sina erfarenheter i efterhand.

Resultatet består av teman som framträtt i informanternas berättelser. Varje tema inleds med en beskrivning av mönstret och sedan exemplifieras temat med hjälp av antingen en sammanfattning av uttalanden, som informanterna gjort, eller ett citat kopplat till aktuellt tema. På grund av komplexiteten i den sociala situationen runt informanterna, överlappar de olika temana varandra och en och samma informant kan ange flera förklaringar till samma fenomen.

Informanternas bakgrund

Detta avsnitt sammanfattar teman som framträtt i informanternas berättelser om erfarenheter under barndomen fram till tidiga tonåren. Beskrivningarna syftar till att ge ett bakgrundsunderlag till senare kapitel och de teman som framträder där. Frågorna som ställdes till informanterna var delvis öppna men när jag bad dem beskriva sin bakgrund blev berättelserna i stora drag problemorienterade.

Informanterna beskriver problematiska omständigheter under barndomen, i familjen och i den omgivande miljön, som de som barn tvingats anpassa sig till. För några handlar det om konkreta brister som dålig ekonomi, för andra handlar det om fysisk utsatthet som misshandel, övergrepp och omsorgsbrist och/eller för de flesta kommunikations svårigheter med vuxenvärlden. Det är bara en av informanterna som inte uppger några bekymmer under barnaåren. Problem som återkommer i berättelserna är missbruk hos föräldrar, mobbing i skolmiljön och brist på stöd i den pedagogiska situationen i skolan. I perioder har de saknat dialog med vuxna och tillit till att vuxna kan hjälpa dem. Det kan handla om föräldrar men också skolpersonal som de upplever inte fokuserat på dem som individer. Några av tjejerna har agerat ut som barn och blivit sedda som jobbiga barn i skolan medan andra har tappats bort och inte uppmärksammats. Det som blivit kvar för tjejerna är ensamhet och annorlundaskap.

Det är viktigt att poängtera här inledningsvis att trots att det finns stora individuella variationer och att problem kan existera samtidigt som man kan prestera på andra områden.

Familjen

Berättelserna om missbruk i ursprungsfamiljen som finns hos flertalet av informanterna handlar om att någon förälder har ett pågående eller avslutat alkohol eller narkotikamissbruk. Flera informanter har föräldrar som aktivt missbrukat under stor del av deras barndom. Detta är problematiskt eftersom kvinnor verkar påverkas mer negativt av närståendes substansbruk än män (CAN rapport nr 149). Några beskriver också att de har föräldrar med allvarlig psykisk sjukdom. Informanterna berättar om utsatthet som barn i förhållande till sina föräldrar. Bilden är dock he-

terogen. Utsattheten varierar från mycket svår till god omsorg. Mycket svår utsatthet handlar här om fysisk misshandel och stor brist på grundläggande omsorg. God omsorg utgår från att föräldrarna har erbjudit en lugn och förutsägbar uppväxtmiljö med en hög grad av närvaro i barnens liv. Vissa av informanterna har varit aktuella inom socialtjänsten redan som barn på grund av föräldrars omsorgssvikt. Några av informanterna har vuxit upp under mycket utsatta sociala omständigheter, omständigheter som växande barn skadas av. Dessa omständigheter handlar om långvarig omsorgsbrist som ett resultat av social utslagning, missbruk hos förälder, misshandel eller trauma. Ett exempel på detta är när Ella berättar om att alkohol aldrig problematiserats i hennes familj. Hon minns att hon drack skummet av föräldrarnas öl redan som femåring.

”Det har inte varit så att alkohol har inte varit så stort. Det har aldrig varit så farligt, jag vet inte hur jag skall säga....” Ella

Kontakterna mellan ungdomarna och deras föräldrar beskrivs av informanterna som ansträngda. I perioder upplever informanterna att de mer eller mindre saknat dialog med vuxna och tillit till att vuxna kan hjälpa dem. Det kan handla om föräldrar men också skolpersonal som inte fokuserat på dem som individer. Informanterna menar att föräldrarna missar signalerna om att deras tonåringar mår dåligt på grund av sina egna personliga skäl. Några litar för mycket på sin tonåring, några har egna svåra problem, några har relationsproblem, jobbar mycket på grund av ekonomiska skäl eller så finns det syskon som har stora behov som föräldrarna fokuserar på. Kriser och trauman utövar stora påfrestningar på familjebanden och påverkar hur man har det tillsammans. Om familjeoroligheter sammanfaller med en rörig skolsituation med många lärarbyten har möjligheterna till dialog med vuxna beskrivits avsevärt. Felicia sammanfattar bakgrundsvariablerna:

”Ungdomar som röker kommer inte från familjer som varit lyckliga sedan de var små. Det är inte så! Det är inte folk som mår bra som använder ofta. Att röka är ett sätt må bra!” Felicia

Individuella svårigheter

Flera informanter beskriver även att de varit haft skörheter på en individuell nivå redan som barn. Skörheterna kan vara ångest, impulsivitet, nedstämdhet och eget utvecklat alkoholmissbruk. Flera av informanterna beskriver ett lidande lång ner i barnaåren. Några har försökt söka hjälp utan att få respons från vuxenvärlden medan några har försökt hantera lidandet med egna metoder. Några av informanterna missbrukade alkohol regelbundet redan i yngre tonåren i syfte att dämpa sin inre oro. Förutom de allvarliga individuella problemen finns i materialet också beskrivningar av mer ordinär tonårsskörhet i form av spänningssökande och osäkerhet. Jenny och Felicia bidrar här med två beskrivande citat:

"Hela min uppväxt har jag mått ganska dåligt och haft problem och har varit lite förvirrad och sådär. Jag har alltid haft någon slags självdestruktiv sida. Jag har skurit mig när jag var yngre och efter det så började jag med cannabis. När jag försökte slutade med det så började jag med alkohol och sen när alkoholen blev bättre så fortsatte jag med cannabis. Jag håller på fortfarande att försöka bli bättre. Jag har blivit mycket bättre men det kommer de svaga dagarna då man verkligen känner att man behöver det." Jenny

"Jag skulle nog beskriva mig själv som riktigt för jävlig. Jag tror att jag var nog den riktigt jobbiga definitionen av en sådan där rebellunge som skiter i allt." Felicia

Även enskilda svåra händelser kan påverka ens framtida val vilket är tydligt för några av informanterna som drabbats av hemska och svårbegripliga incidenter. Detta kan handla om våld och olyckor men också om sexuella övergrepp. En av informanterna funderar här kring betydelsen av ett övergrepp:

"Ja folk säger väl att traumatiska händelser påverkar ens val och ens sätt att tänka. Jag var utsatt för övergrepp när jag var 13 och det tog väldigt lång tid innan jag accepterade det eller berättade för någon. Jag tror att det var, nu skall vi se, jag var nog 16, 17 år när jag sa det till någon första gången men nu har jag inga problem med det längre."

Skolan

Det har funnits problem för de flesta i någon form i skolsituationen. Precis som när det gäller familjesituationen och de individuella svårigheterna är informanternas berättelser brokiga. Informanterna berättar om sig själva som normala eller över normala när det gäller potentiella prestationsmöjligheter i skolan men att deras möjligheter kringskurits av närsamhället. Deras skolproblem på en individuell nivå verkar ha handlat om symptom uppkomna som ett resultat av en svår livssituation snarare än funktionsnedsättningar. Ingen av de informanter som uttryckt att de hade koncentrationsproblem, ångest eller reagerat impulsivt har erbjudits stödinsatser som barn i skolan, enligt egen utsägo. Några har varit mobbade under långa perioder utan att vuxenvärlden ingripit. Inslaget av mobbing innebär särskilt smärtsamma minnen för informanterna. Några beskriver en identitet som bygger på en känsla av ett annorlundaskap i skolmiljön. Skolsituationen har också påverkats negativt av upprepade skolbyten för några informanter. I materialet finns det några exempel på att skolan fungerat utomordentligt fram tills dess att cannabisrökningen gjorde entré. Harriet berättar att hon alltid haft svårt för sig i skolan. Hon behöver extra stöttning av en särskild vuxen som sitter med henne och förklarar tålmodigt om hon skall kunna koncentrera sig. Harriets upplevelse är att lärarna inte haft tid att hjälpa henne på det sättet hon önskat och behövt:

"Jag ville ha mycket hjälp men lärarna hade inte tid att hjälpa en elev hela tiden." Harriet

Cannabisrökning i ungdomstiden

Kapitlet kommer att belysa hur regelbundet cannabisrökande interagerar med en växande tonåring. Cannabisrökandet är en av många aspekter i informanternas liv. Begreppet interaktion är viktigt att ha med i förståelsen av det redovisade resultatet. Cannabisrökningen interagerar tillsammans med till exempel det sociala umgänget, samhälleliga diskurser och individuella erfarenheter för att skapa informanternas berättelser. I detta kapitel lyfts dock aspekterna kring cannabisrökningen fram. Beskrivningen är kronologisk och startar med den unga tonåringens kunskap om cannabis innan de testar att röka för första gången. Sedan beskrivs hur det är att röka cannabis för första gången, för att fortsätta med implikationer för fortsatt cannabisrökning och avslutas med en genomgång av cannabisrökningens konsekvenser och ritualer. Samtidigt följer också beskrivningen den växande tonåringen med början i yngre tonåren för att sluta i övergången till vuxenlivet.

Tankar om cannabis innan första röktilfället

Cannabis har statusen av att vara en rolig grej som man gör tillsammans med sina kompisar. Idén är att man samlas ett kompisgäng i syfte att uppleva en trevlig stund tillsammans. Det är främst i kompisgemenskapen som idén om cannabisrökning skapas. Man pratar med varandra och delar på det sättet erfarenheter. Informationen som man delar är icke-problematiserande kring cannabis och cannabis framställs som ett bättre alternativ än alkohol. Denna jämförelse består även längre fram i processen och är beskriven i avsnittet Skapandet av ett oberoende jag. De flesta informanter hade sett kompisar eller kompisars kompisar påverkade innan de testade att röka själva första gången. Några hade även erfarenheter av att sett cannabispåverkade släktingar innan de testade själva. Den samlade upplevelsen av de som rökt cannabis, som informanterna hade innan de själva rökte, var att man blev rolig och avslappad. Ofta är det en mer erfaren kompis som visar hur man skall göra och berättar om hur rusupplevelsen skall gestalta sig. Cecilia är en av de som sett cannabisrökande anhöriga under sin uppväxt:

”Det är folk eller människor i min släkt som har ett cannabisberoende. Jag visste

ju lite om det. Att man blir lite så här vad ska man säga, jag visste inte hur känslan kändes, men jag såg ju, med röda ögon och skrattet. Jag var 13 så jag fattade att man mådde jätkligt bra på det.” Cecilia

Inga uttalar sig tydligt om hur hon tänker om cannabis status i förhållande till alkohol:

*”...spelar ingen roll om du röker eller dricker. För mig är det ju nästan samma grej.”
Inga*

Cannabisrökning uppfattas inte som en helt ofarlig aktivitet men riskerna och baksidorerna uppmärksammas inte som ett hinder. Cannabisanvändning kräver en viss försiktighet i likhet med alkoholkonsumtion. Alkoholkonsumtion uppfattas oftast som osäkrare då risken att tappa kontrollen under ett alkoholrus är lättare. Alla informanter hade egna erfarenheter av alkoholens berusande och förgiftande effekter innan de testade cannabis. Cannabis som drog skiljer ut sig i förhållande till andra narkotikaklassade droger genom att cannabis inte uppfattas som beroendeframkallande eller farlig. Cannabis leder inte till vidare missbruk enligt denna uppfattning. Dalia och Harriet uttalar sig så här:

”Man har ju alltid tyckt att det är lite fräckt med tuffa killar som röker men jag skulle ALDRIG kunna tänka mig att jag skulle göra det själv. Jag ansåg inte att cannabis var en drog på det sättet. För mig var droger amfetamin, heroin, som de tunga drogerna. I början var det liksom, skit samma, det är en partygrej, en kul grej liksom. Det är väl inte så många som blir straffade för det här, vilket senare inte riktigt stämde som jag hade trott.” Dalia

”Det var bara cannabis! Jag har alltid varit sådan att jag inte ska ta något annat för att jag vet att det kan leda till tyngre droger... men det blev som det blev.” Harriet

Att drogerna cannabis och alkohol jämförs när det gäller farlighet och laglighetens vara eller inte vara är beskrivet i tidigare forskning. Att alkoholen är en del av den svenska kulturen därav mindre problematiserad fungerar som en näring åt jämförelserna mellan alkohol och cannabis. Resonemangen landar ofta i att alkoholen bedöms medföra värre konsekvenser både för individen och samhället. Eftersom alkoholens skadeverkningar inte uppmärksammas av samhället och cannabisrökarna stigmatiseras landar diskussionen i att samhället far med osanning (Månsson & Ekendahl 2012).

Cannabis som drog blir istället ett sätt att profilera sig som tonåring. Att engagera sig i cannabis blir ett sätt att skilja ut sig från andra, ta ställning emot några andra och/eller gå samman med andra. För några informanter är det faktum att cannabis är olagligt en av fascinationerna då den kriminella världen inledningsvis i sig uppfattas som spännande. För några av informanterna blir processen innan man

röker cannabis också ett ställningstagande mot samhället. En form av politiskt sökande. Cannabis får agera som ett demonstrationsplakat mot samhället och vuxenvärlden. Gilda berättar att när hon var runt tretton år började hon intressera sig för politik. Hon menar att i början var hennes politiska intresse naivt formulerat. Hon lyssnade på reggae och tyckte att samhället i stort var jättedåligt. Jämförelsen med alkohol fanns med i kompisgänget och varför det ena skulle vara lagligt och inte det andra diskuterades flitigt. Cannabisrökningen blev enligt Gilda själv ett omoget sätt att ta ställning mot det etablerade samhället. Kajsa berättar att hon hade fått en del information i skolan innan hon testade att röka första gången. Information som serverades i skolan, som Kajsa menar var överdriven och byggde på felaktigheter, väckte bara hennes nyfikenhet och drev henne att göra motstånd. Gilda och Kajsas citat belyser deras olika förhållningssätt:

"Jag tror att jag var tretton, fjorton eller femton då jag började intressera mig för politik. Väldigt sådär pubertalt. Man lyssnade på reggae och tyckte att samhället var jättedåligt men man kunde inte formulera sina politiska värderingar riktigt då. Det fanns den tanken om att cannabis inte är dåligt, att det var naturligt. Folk som ville använda det var förtryckta ... ah men det var ett jättedåligt argument. Att alkohol är lagligt men varför är inte cannabis lagligt när man kan dö av alkohol men inte av cannabis." Gilda

"De hade pratat om det i skolan som om ... GÖR DET INTE DU KOMMER ATT DÖ! Snälla, rara lärare, överdriven ni så mycket kommer hälften av oss att testa bara för att vi förstår att ni överdriver hm....." Kajsa

Några av informanterna har aktivt sökt information om alternativ eller komplement till alkohol. De har alltså inte bara varit passiva mottagare av information från kompisar utan de har sökt efter berusningsmedel. Av olika skäl fungerar det sämre för några att berusa sig med den lagliga drogen alkohol men längtan efter berusning var stark och då blev cannabis ett alternativ. Flera av informanterna har dåliga erfarenheter av föräldrars och andra släktingars alkoholmissbruk vilket ger alkoholberusningen en bitter smak. Några upplevde att de tappade kontrollen under alkoholberusningen och gjorde bort sig och blev aggressiva och ville därför ha ett berusningsmedel som var mer lättkontrollerat. Annas citat belyser hennes inställning i sökandet efter ett berusningsmedel:

"Samtidigt så ville man ju gärna ha någonting som kunde få en att må bättre. Det var väldigt tufft i perioder och även när det inte var det så fanns det ju i den åldern en önskan att också ha fest på något sätt som de andra kunde ha." Anna

Förutom kunskap som skapas i kompisrelationerna förmedlas information främst via populärkulturella uttryck såsom filmer och musik. Amerikanska filmer och TV-serier har bidragit till att förmedla en avslappnad hållning till cannabisrökning vilket

skiljer sig från den allmänna svenska hållningen. Internet har spelat en mindre roll för inhämtandet av information. Några av informanterna är i sammanhanget lite för gamla. Deras cannabisdebut skedde för mer än tio år sedan och då hade inte internet samma utbredning som nu. Det finns skäl att tro att internets inverkan på informationsinhämtandet är större nu. Inga berättar på ett sammanfattande sätt. Hon menar att ungdomar känner till cannabis i större utsträckning än tidigare genom att drogen finns representerad i populärkulturen. Man vänjer sig vid cannabis närvaro.

”Vi säger svensk rapmusik! De drar ju in mycket droger eller har gjort i alla fall i sina låtar, på det sättet sprider sig ju genom ungdomar. Och sedan tror jag att det har blivit mer vanligt alltså. Det har kommit nya droger som spice och allt möjligt och då tror jag att genom det får man ju reda på annat också. För då hamnar man ju i den kretsen att man är bland droger.” Inga

Röka cannabis för första gången

Att testa cannabis som ung tonåring är att vara inblandade i en tonårslek, ett utforskande där cannabis är en av flera nya spännande företeelser man ägnar sig åt. Innan de testade cannabis beskriver informanterna känslor av förväntan och nyfikenhet, men också känslor av osäkerhet och oro. Det blir en handling som är lagom utmanande och ligger inom det område som uppfattas som försiktigt våghalsigt och som man har kontroll över. Gilda beskriver att första gången hon rökte cannabis var det hemma i familjens hus, tillsammans med hennes storebror och en kompis till henne. Gilda berättar att hon såg upp till sin bror då han bland annat lyssnade på bra musik såsom Hip Hop, dancehall och reggae. Gilda visste att brodern rökte cannabis. De hade rummen bredvid varandra på övervåningen i ett radhus så de fick vara i fred från vuxna och småsyskon. Efter att de rökt tillsammans gick Gilda och hennes kompis hem till kompisens och som Gilda minns det hade de jätteroligt. Gilda säger att hon blev babblig, glad och lugn. Hon fick en känsla av att allt skulle gå bra. Känslan var underbar och Gilda minns att hon tänkte: ”Tänk att få leva så här!”

Upplevelserna vid första röktilfället varierar kraftigt mellan individerna. Ingen upplevelse är den andra lik. Ruset varierar också stort under tiden det pågår. Ruset börjar på ett sätt och förändras åt olika håll. Å ena sidan beskrivs cannabisruset som förförande. Samtidigt som det är mildt och behagligt, är det omslutande och roligt. Ruset denna första gång kan enligt informanterna plötsligt förändras i en obehaglig riktning med både oförutsägbara fysiska reaktioner samt kraftig ångest och hallucinationer som följd. Obehagliga upplevelser uppträdde i form av verklighetsförändringar, hallucinationer, ångest och illamående. Även överraskande starkt godissug och stark törst förekommer. Upplevelsen av ruset är starkt påverkad av de förväntningar personen har och hur förberedd och van personen är vid berusning. Är personen glad och positivt förväntansfull tenderar ruset att gå i en positiv riktning men

är personen lite rädd och osäker uppträder negativa upplevelser i högre utsträckning. Anna berättar att första gången hon kände doften av cannabis var fantastisk. Det luktade barrigt, lite som kåda, och känslan som skapades var lockelse och spänning. Vid detta första röktilfälle var hon tillsammans med en kompis och hennes vänner. De åkte ut till en förort, de anade att det fanns hasch hos kompisens vänner och det låg förväntan i luften. Anna rökte en stor rullad joint:

”Det var jättehäftigt, det var fantastiskt! Jag föll för hasch direkt. Det var spännande och de hade på strobolampor, som blinkade ... Vi umgicks där och lyssnade på musik och som jag sa, var sinnena väldigt närvarande så att lampan och musiken arbetade ihop, komponerade ihop en fantastisk symfoni som var helt fantastisk att uppleva och fortfarande än idag minns jag det som något fantastiskt som jag upplevde.” Anna

Berit värderar sin första cannabiserfarenhet som att den varken var bra eller dålig, mer som en konstig upplevelse. Under röktilfället menar Berit att hon blev orolig, ångestfylld och obekvämd. Hon ångrade sig ganska omgående och allting blev främmande runtomkring henne. Hon fick hallucinationer:

”Innan vi rökte berättade han allting, gick igenom från början till slut vad som kommer att hända, hur vi kommer må, att det inte är farligt och förklarade allting och att vi kommer att ha jättekul! Men jag kände att jag klarar inte det här. Då ska jag gå upp och lägga mig och då säger han att du borde inte vara bland folk när du är sådan här och då var det var mitt i natten. Jag gick och la mig och då när jag la mig i tältet blev det som hallucinationer. Jag tror att jag var så borta för när jag la mig där i tältet kom det plötsligt svart hår ner från mitten av tältet ...” Berit

Norman Zinbergs (1984) resonemang om att rusupplevelsen har sitt upprinnelse i en treenighet (drug-set-setting) är en bra utgångspunkt för förståelsen av drogupplevelserna inledningsvis men också längre fram. Drogen i sig spelar roll (drug), men sedan är personens individuella position (set) lika avgörande samt i vilket sammanhang som drogen intas (setting). Dessa tre omständigheter samverkar för att skapa upplevelsen och utgången av ruset.

Det är vanligt att det första tillfället då man testar cannabis är i ett festligt sammanhang där berusningsdrickande av alkohol ingår. Det kan vara en föräldrafri fest hemma hos någon som är ensam hemma. Ibland är det planerat att man skall röka tillsammans och ibland sker det spontant men vetskapen om att det finns cannabis att tillgå är känd. Många är redan alkoholpåverkade när cannabisdebuten sker. Den första upplevelsen är ofta ett resultat av att man är påverkad av både alkohol och cannabis. Dalia berättar att första gången hon rökte cannabis var på en fest tillsammans med sin pojkvän. Sedan tidigare hade Dalia erfarenhet av att dricka alkohol och röka cigaretter, att testa cannabis var som att ta ett steg till menar Dalia. Dalia minns att hon var berusad och hon var lite nervös eftersom hon inte visste hur hon

skulle reagera. Dalia berättar att hon tyckte att situationen var lite fräck då det var en del äldre bekanta med på festen. Det fanns både en press men också en spänning i luften. De äldre erfarnare bistod Dalia med råd i hur hon skulle röka på effektivaste sättet. Ruseffekten blev tydlig för Dalia:

”Jag blev väldigt trött eller man blev alltså, vad skall man säga, bedövd i kroppen först. Det blev en känsla av ett rus och allt var så himla roligt och sedan blev man mer att man ville sätta sig i soffan och ta det lugnt och inte göra någonting, bara käka godis.” Dalia

Flera informanter upplever en känsla av kontroll och då i jämförelse med alkoholruset. Att kunna vara berusad utan att bete sig illa och att trots att man är ordentligt berusad fortsätta vara glad och nöjd är en överraskningseffekt vid första röktilfället för några informanter. Andra informanter upplever å andra sidan kontrollförlust. Eftersom alla informanter är oerfarna cannabisrökare i början måste de träna för att ruset skall bli som man vill ha det. Även fast man är erfaren nikotinrökare är cannabisrökning något annat. Kontrollförlusten kan vara ett resultat av okunskap om hur man röker cannabis och att man överdoserar drogen. Förlusten av kontroll behövs inte upplevas som bara negativ utan förlusten av kontroll är för några skönt och befriande. Upplevelsen av kontroll behöver inte hänga ihop med den faktiska kontrollen sett ur ett utifrånperspektiv. Trots att man kanske mår illa och kräks kan den kvarliggande känslan vara att man har kontroll. Felicia berättar att hon fick cannabis i julklapp av sina kompisar och när de sedan rökte blev resultatet en känsla av ökad kontroll i förhållande till hur det blev när Felicia drack alkohol:

”För mig var det som om en helt ny värld öppnade sig. Jag kommer ihåg precis hur det var. Jag kommer ihåg att jag låg på en kudde på golvet och jag hade tydligen tittat på mina kompisar med ena ögat ... men i mitt huvud var jag i en talk show som de såg ut att prata med varandra i. Efter det så snea jag och kräktes. Det är ju så att första gången man testar det så man får aldrig tillbaks den känslan igen, aldrig! Hur mycket man än försöker. Det verkar vara sant att man får aldrig tillbaks det.” Felicia

Omedelbar ångestlindring, livsglädje och fnissanfall är en del av de första röktilfällena. Om man har som flera av informanterna burit runt på en odefinierad ångest under lång tid kan det första röktilfället upplevas som en befrielse från tyngden som ångesten inneburit. Glädjen kan komma spontant och utan återhållsamhet vilket överraskar ett dystert sinne. Upplevelsen är en kombination av att slippa de jobbiga tankarna, de bara skingras, samtidigt som skrattet ohejdat bubblar upp ur halsen och det går inte sluta skratta. Jenny berättar att hon var femton år, berusad av alkohol på en fest och var tillsammans med ett tiotal kompisar, när hon testade cannabis för första gången. Flera i kompisgänget rökte redan cannabis. Diskussionen på festen handlade om skolan och andra saker som Jenny mådde dåligt över eftersom

hon var rädd att hamna i en mobbingsituation när hon började på gymnasiet. Hon bestämde sig för att testa eftersom hennes kompisar tyckte att hon behövde tröst:

”Jag var lite orolig i början för jag hade även hört negativt. Men jag bestämde mig att varför inte testa en gång ... men det var lite väl härligt kan man säga. Det var liksom bara så avslappnande och jag kunde sluta tänka på allt som var i bakhuvudet.” Jenny

Informanterna är alla själva aktiva i testningsprocessen. Några är själva pådrivande för att få till rökandet, medan andra aktivt tar emot när de blir bjudna. Ingen av informanterna blir lurade eller övertalade att röka cannabis. Det finns ibland idéer om att ungdomar blir lurade att testa droger. Det finns inget stöd för det påståendet i informanternas berättelser. Alla ville testa att röka cannabis. De ställde själva nyfikna frågor och ingen kände sig övertalad. Kajsa berättar att hon var sexton år och väldigt alkoholpåverkad på en hemmafest i en mindre ort utanför Göteborg. Det var på en klassfest någon gång under första tiden i gymnasiet. Festen urartade och polisen kom och körde iväg allihop. Kajsa berättar att hon slog följe med några killar som hon inte kände. På vägen mot tågstationen tar killarna fram cannabis och tänker röka på. Kajsa blev då intresserad av att prova eftersom hon en längre tid känt lust att prova cannabis. Killarna uppmanade henne att ta det lite försiktigt eftersom Kajsa var mycket alkoholpåverkad. Med en ihärdighet övertalar hon killarna att få testa. Kajsa säger att hon reagerade på ruset genom att bland annat bli helt lealös i kroppen.

”Jag ligger där på bänken och väntar på bussen. Precis när vi kommer fram till Göteborg spyr jag som en kalv. Verkligen, det var nog alkoholen i och för sig och sedan åkte jag hem till min dåvarande pojkvän och han hade redan däckat. Det var då tyckte jag att waooo vilken fylla (skratt), det var lite fräckt ...” Kajsa

Fortsatt cannabisrökning

Att ha roligt är ett av de starkaste motiven för att fortsätta röka cannabis efter att man testat. Upplevelsen av att de individuella problemen minskar samtidigt som tillvaron blir skojigare, är lockelsen i cannabisrökningen. Andra droger, till exempel amfetamin och ecstasy, kan locka med hänförelse, njutning eller utlevelse. Med cannabis handlar det om att ha kul. Olika droger lockar olika människor och kanske har studiens informanter varit särskilt känsliga för det som cannabis erbjuder. Önskan om att känna livsglädje är stark hos informanterna. Flera informanter pratar om att skapa sin egen ”bubbla” med hjälp av cannabisrökningen. Inuti bubblan mår man bra och är inte påverkad av de yttre svårigheterna. Dalia berättar att hennes berättelse om sig själv tidigare i livet varit att hon var ett glatt barn. Men hon hade drabbats av dubier kring sin kärleksrelation och ville inte ta itu med svårigheterna. Dalia menar att hon kopplade bort besvärligheterna genom att regelbundet börja röka cannabis:

”Det här var liksom en kul grej, det fungerade ganska bra att stänga av, gud vad käckt, vi har både roligt och man slipper tänka på det som är jobbigt. Jag orkar inte vara ledsn, nej, och då finns det ett sätt att bota detta. Fast det egentligen finns massa andra sätt att bota det men det här var alltså mitt sätt att och det fungerade liksom.” Dalia

Lika viktigt som att ha kul är att behandla sig själv i syfte att minska ångest, ilska och stress, en anledning att börja röka cannabis. Fritt flytande ångest upplevs som olidligt och informanterna har alla använt droger för att reglera sitt mående. För de informanter som berättat om att de har bekymmer med ångest är detta en stark drivkraft. När man tillför cannabis regelbundet blir den kvardröjande effekten ångestlindring i denna inledande fas av cannabisanvändningen. Anna och Jenny beskriver upplevelsen med var sitt citat:

”Fasen som kommer efter ruset är en fas som kan komma veckovis för mig, kan känna att det sitter kvar ett slags rus, ett rus som när man varit på semester, att man lever lite på resan om man kan säga så.” Anna

”Det gav mig ett lugn som jag aldrig känt innan. Jag hade alltid varit stressad över att gå till skolan, mådde dåligt på morgonen för att träffa mobbarna. Jag hade tänkt på att jag ville träffa min mamma (som är död) igen. Det var väldigt mycket i bakhuvudet hela tiden så när jag första gången testade och kände ååå shit jag kan tänka på positiva grejer med den här kroppen, en så skön känsla och jag såg inget negativt med det.” Jenny

Successivt startar processen när man lär sig röka cannabis och leva med drogen. Det tar ett tag innan man lär sig kontrollera rökandet så att man kan lita på att upplevelsen blir som man förväntat sig. Anpassningen tog olika lång tid för informanterna. Dosen anpassas efter de individuella önskemålen. Cannabisrökningen drabbar inte någon utan det krävs en medveten aktivitet och anpassning. Det är en långsam drog utan alltför allvarliga förgiftningsrisker, vilket medför att anpassningen kan ske allteftersom. För de flesta informanterna sker en snabb upptrappning från ”en skön grej” till regelbunden aktivitet och för vissa en daglig användning. Livet anpassar sig efter cannabis och cannabis blir en del av vardagen. Några av informanterna blir snabbt beroende av cannabis efter att de börjat röka cannabis regelbundet. Det finns inga framträdande mönster här som till exempel att de mer sociala problem drabbas hårdare. Att fixa fram cannabis var enkelt efter att introduktionen skett. Ingen av informanterna beskriver några svårigheter när det gällde att fixa fram cannabis. Cecilias citat får belysa hur det blir när cannabisberoendet tar över och Harriets citat får belysa hur det gick till att fixa cannabis:

”Jag hade färdigmeckade holkar i cigarettpaketet som cigaretter.” Cecilia

”Det var många som sålde det, det var lätt att fixa det. Man skickade ett sms till ett nummer och frågade var finns det och lalala..., vart ska man träffas och så gjorde man det och så fick man sms en dag och att nu finns det och det och finns där och där. Då hade man en massa olika telefonnummer från olika ställen. Skulle det vara så att man inte hade det frågade man en annan kompis som man vet rökte. Då kunde man fråga en av de om de känner någon som känner någon och så vidare...” Harriet

Cannabis blir en drog bland andra droger i informanternas liv. Några informanter hade redan ett utvecklat alkoholmissbruk och ett nikotinmissbruk när de började röka cannabis. Cannabisrökningen ersatte ett vanemässigt alkoholintag för dem. Cannabis går att kombinera med vardagen på ett bättre sätt än alkohol. Cannabis passar bättre in i vardagen då det inte är konstigt att röka varje dag medan det uppfattas som konstigt att dricka varje dag. Andra droger dyker också upp i informanternas liv. Amfetamin är en drog som ofta förekommer i informanternas berättelser. Både Inga och Felicia berättar att de tidigt utvecklade ett vanemässigt alkoholdrickande. De menar att dricka alkohol på vardagsbasis för en tonåring är besvärligt eftersom risken för upptäckt är stor. Cannabis blir lättare att administrera då det går att maskera på ett enklare sätt och dessutom tappar man inte kontrollen i samma utsträckning. Deras föräldrar brydde sig inte så mycket om att de rökte cigaretter. Därför var det inget problem att de luktade rök. Alkohollukt är svårare att dölja. Ingas citat får belysa skillnaden:

”Det är inte samma grej med cannabis. Jag kan ju inte bli helt borta. Jag kan ändå kontrollera det på något sätt. Det är väl också det folk tycker är bra, att om du röker blir det inte samma sak som när du dricker för det går ur, och sen kan du röka en till liksom...” Inga

Cannabisrökningen blir en del av den individuella berättelsen för var och en av informanterna. Det blir ett växelspel mellan drogens funktion, individen och omgivningen. Cannabis effekterna reglerar tonårsproblemen samtidigt som det för några blir det en väg att skapa sig frihet från barndomen, en form av frigörelseprocess. Utrymmet verkar ha funnits i ungdomens sammanhang för att cannabisrökningen kunde ta plats. Dålig uppföljning i skolan, föräldrar som var upptagna med egna projekt/problem eller att föräldrar inte fanns där alls, blir samverkande faktorer i informanternas berättelser som bidrar till att de kunde börja röka regelbundet. Inga och Felicias citat beskriver deras känslor inför den situationen som de då befann sig i:

”Jag var ung och dum liksom. Bara gjorde allting jag kände för.” Inga

”Jag rökte hela tiden så att jag låtsades att det var bra.” Felicia

Subjektiva positiva erfarenheter av cannabisrökning

Nu följer en redovisning av drogens funktion för den personen som röker cannabis dagligen. Resonemanget utgår från att drogen har effekter på individen men också på personens sociala liv och relationer. Detta är ett snårigt resonemang eftersom det bygger på en linjär idé om sammanhang. I det kommande kapitlet Vändpunkter vänder jag på resonemanget och utgår istället från den växande ungdomens önskan om att komma vidare i livet.

Må bra

Om ingången i cannabisrökandet är att ha roligt blir den fortsatta intentionen med att röka cannabis regelbundet att må bra. Det är en nyansskillnad från ingången i rökandet men det önskade tillståndet är mer av ett konstant tillstånd i detta skede. En skapad skön känsla framträder som ett tillstånd att befinna sig i när man röker cannabis. Denna sköna känsla verkar vara en blandning av glädje, trygghet och förnöjsamhet. Känslan är inte av typen utlevande sprittande lust utan mer av att befinna sig i en "bubbla" av belåtenhet. Det avgörande med att må bra är att personen själv kan reglera sitt tillstånd. Att regelbundet tillföra cannabis på daglig basis blir ett sätt att kontrollera må-bra-känslan. Om livet tidigare varit svårt, är känslan av att kunna bestämma sig för att må bra underbar. Informanterna vittnar alla om den här funktionen som avgörande. Att bestämma själv är en stark drivkraft hos informanterna. Detta tema behandlas mer ingående i avsnittet Tjejerna och tillvaron. Ingen av informanterna har uttryckt en önskan om att skada sig själva med cannabis utan syftet har varit att öka välbefinnandet. Anna beskriver känslan som uppkommer när man röker regelbundet:

"Det här bubblandet som jag beskriver som den rökiga bubblan, blev ett rus, ja, ja det var fantastiskt, det var en bra upplevelse. Sedan när ruset tog slut kom den här andra fasen efteråt när det har gått ett par timmar och då började det ju bli väldigt annorlunda från ruset. Mycket handlar om sinnen, ja allting blev ju väldigt förändrat. Nu i efterhand har jag ju sett att det fungerar så att man får ett rus och efter ruset hamnar man i en annan fas. Den andra fasen skulle jag beskriva som väldigt vibrerande, närvarande mentalt på ett vaket sätt, man började nästan vakna lite från ruset skulle jag uppleva det som, man började ifrågasätta saker, började ifrågasätta sig själv. Det mentala bruset kan man prata om ibland. Man blir mer vibrerande, närvarande igen i den fasen. Jag såg det som ett äventyr genom hela den här fasen. Även veckor efteråt har jag nu i efterhand kunnat se att jag får en påverkan, där jag tänker lite långsammare. Eventuellt skulle jag kunna våga säga att jag rör mig lite långsammare." Anna

Ångestdämpning

Om cannabis används regelbundet dämpas oro och ångest effektivt. Ångesten kan ha olika ursprung hos de olika individerna men dämpningen lägger sig runt alla former av obekväma känslor. Några av informanterna har aktivt sökt efter ångestdämpande medel medan andra upptäckte den ångestreglerande effekten när de rökte cannabis i syfte att ha roligt. Informanterna har handlat mer eller mindre genomtänkt när det gäller ångestdämpning. Vid tiden för intervjun ser många informanter tillbaka på sitt yngre jag och konstaterar att de hade ångest och oro redan som barn men att de inte hade ord för det eller begrep det då. Så fort som dosen minskas i detta skede uppkommer känslor av obehag. Annas beskrivning av cannabisrökningens ångestreglerande funktion stämmer in på de andra informanternas beskrivningar.

”Just själva ruset i sig kunde ju vara roligt men ju mer man rökte ju mindre roligt blev ruset och desto mer upplevde jag den här känslan som kommer av att ha THC i tanken. Det blev lite långsammare. När jag inte rökte upplevde jag att allting gick så fort, att jag tappade kontroll även över mina tankar. Och min oro var ju så pass hög och oron jag hade kring problemen jag hade socialt runt omkring mig upplevdes som jag ville ifråga. Jag ville inte utsätta mig för den stressen och då hade jag de här telefonnumren eller nyckeln till det här medicinskåpet ute på gatan som jag flitigt använde så ofta jag kunde och jag behövde.” Anna

Aktiviteten ökar under rus

Kreativiteten och aktiviteten väcks till liv. När ruset slår till ökar känslan av kreativa tankar och man får saker och ting gjorda. Det är främst under pågående akut rus som aktiviteten är som störst. Denna upplevelse ställs emot en mer passiv grundhållning. Anna är en av dem som under rus blir väldigt aktiv.

”Mitt sinne smälter nästan samman med hela rummet och det finns inget skal, det finns ingen fasad och det finns nästan ingen hud utan tankarna är utanför. Det har hänt att jag har börjat måla och baka. Jag har brukat cannabis under så många år nu så min kreativitet finns i mig nu, för att jag har fått uppleva den. När jag röker blir jag kreativ.” Anna

Tonårsbehandling

Regelbundet cannabisrökande kan ses som ett medel mot tonårsproblem i allmänhet och särskilt för att behandla dåligt självförtroende. Den regelbundne rökaren vågar göra saker som hon annars inte vågar göra. Hon blir modigare. Att röka cannabis blir också en efterlängtd pausknapp när allt rusar på. Tonårstiden är en besvärlig tid och om man är lite dåligt förberedd som informanterna är, samtidigt som en skrämmande frihetskänsla och ett ökat personligt ansvar växer till, har cannabisrökningen blivit en logisk lösning på problemen för informanterna. Livet som tonåring

smälter samman med cannabiserfarenheterna. Perioden av cannabiserökande har bidragit till att informanterna gjort nya erfarenheter och förvärvat minnen av välbefinnande, som de sedan tar med sig in i sitt fortsatta liv.

”När jag började röka var jag en liten osäker tjej och sedan var det som att man hittade självförtroendet i cannabis och sen märkte jag, oj det här var inte alls bra, och nu känns det bara väldigt rätt allting.” Berit

Ensamhetsbehandling

Cannabiserökning skapar en känsla av att hänga ihop med andra. Det är svårt att avgöra om effekten är ett resultat av själva drogen på individen eller om det nyförvärvade umgänget är ursprunget till upplevelsen. Känslan av ensamhet minskar avsevärt, särskilt inledningsvis. Detta fick en stark positiv effekt på informanterna som redan innan brottades med känslor av utanförskap och ensamhet. I kapitlet om Relationer finns fler resonemang om detta. Berit menar att röka cannabis bidrog till en känsla av att vara behövd för henne. Hon köpte själv cannabis, delade med sig till andra och folk hörde i och med detta av sig till henne. Detta fick henne att känna sig viktig, något hon saknat tidigare i livet. Berit funderar på orsak och verkan:

”Samtidigt kan jag tänka att det inte alls hade med cannabis att göra utan personerna jag träffade för de gjorde väldigt mycket intryck. De jag träffade var liksom så här chill, tog det lugnt, de var inte så kommersiella eller mainstreamade eller på något sätt, inte hippa eller någonting. De bara var och liksom accepterade sig själva liksom som de var. Så att det kanske inte alls hade att göra med cannabis egentligen utan bara personer jag träffade och sedan kanske det förstärkte känslan när man var med dem att ”oao” ”varför tänker inte jag så, varför är jag fast i den här grejen?” Berit

Subjektiva negativa erfarenheter av cannabiserökning

Som en följd av drogens önskade funktion på individen följer konsekvensen av ett regelbundet cannabisanvändande. Precis som med drogens funktion är det svårt att med säkerhet säga att de negativa effekterna är ett resultat av enbart drogens påverkan. De redovisade mönstren är sådant som informanterna själva kopplar till drogens konsekvenser.

Obehag och empatibrist

Baksidan med att röka cannabis för att må bra är att det ibland har uppstått känslor för en del av informanterna att de inte agerat i enlighet med gängse samhällsnormer. Denna retande känsla har behandlats med att röka ännu mer. En annan rapporterad nackdel är att empatikänslan minskar eftersom man är så nöjd med sitt eget

tillstånd. Man har helt enkelt inte möjlighet att känna med någon annan eftersom man är så nöjd och att känslan av att det finns andra personer runt omkring en bleknar. På denna punkt går beskrivningarna isär då några andra informanter tycker att de blivit kärleksfullare av att röka cannabis. Det är framförallt de som berättar att de burit på en stor ilska som tycker att de blivit fulla av glada känslor. Dalia beskriver här hur det blev för henne när hon rökte regelbundet:

"I början gillade jag det där roliga läget men efter ett tag blev det mer att de roliga lägena, det är svårt att förklara, men de försvann mer och mer eftersom du rökte hela tiden. Det hann ju liksom inte försvinna bort ur huvudet utan det blev den här konstanta trötta, sköna känslan om man säger så." Dalia

Försämring av kognitiva funktioner

Priset informanterna betalar för ångestlindringen, biverkan av att på egen hand medicinera med cannabis, är att psykologiska förändringar uppträder successivt av regelbundet cannabisrökande. Att vistas i drogfria sociala sammanhang blir svårare då ångesten istället ökar då. Att interagera med andra människor utanför cannabisgemenskapen försvåras. Tänkandet i allmänhet förändras till det sämre. Det går trögare att förstå. Att formulera sig med ord, tillsammans med andra är krångligt och just kombinationen med att ha svårt att tänka och formulera sig är olycklig. Gilda beskriver svårigheter med att formulera sig under tiden som hon rökte regelbundet vilket blev frustrerande då Gilda alltid varit politiskt intresserad och haft en stark känsla av engagemang. När hon rökte cannabis gick det inte att analysera saker och ting på ett djupare plan.

"Det är jävligt svårt att formulera politiska tankar när man är bäng hela tiden. Det blir inte strukturerat och klart utan mer som... Jag hatar polisen!" Gilda

Passivitet

Samtidigt som det finns beskrivningar av ökad aktivitet beskriver andra informanter att cannabisrökningen pacificerar. Röker man regelbundet riskerar man att bli inaktiv. Att beskrivningarna av hur man reagerar på att röka går isär kan bero på att aktiviteten och passviseringen kan vara resultat av rusets olika faser samt att en del gillar aktiviteten mer medan andra gillar det oföretagsamma tillståndet mer. Berit beskriver att det sega tillståndet blev hennes vardag. Hon är idag irriterad på att hon slösade bort sin tid och sina pengar på att röka cannabis. Drivkraften när hon rökte, som Berit ser det idag, var att hon slapp att ta ansvar.

"Då låg man bara i soffan och man orkade inte göra någonting och så blev det den sista tiden, man orkade inte. Man kan säga att personligen möglade jag bort. Den Berit som var innan försvann helt, den ruttnade liksom och allting personlighet,

känslor, skola och allt det bara försvann, ingenting spelade någon roll, jag orkade inte och det var sjukt.” Berit

Felicia berättar om hennes upplevelse av att vara ständigt trött och orkeslös:

”Man är ständigt trött när man röker. Inte bara för att man röker utan för att livet inte riktigt har någon mening. Man har ingen anledning till att vara pigg.” Felicia

Hälsan

Hygienen och hälsan försämras av cannabisrökning. Förändringarna kommer successivt ju längre tid som cannabisrökningen pågår. Betydelsen av att tvätta sig och byta kläder minskar. Engagemanget att ta hand om infektioner försvinner. En känsla av för tidigt åldrande, orkeslöshet och hudproblem framträder för flera av informanterna. Informanternas berättar att huden blev askgrå och livlös. De rapporterar också att de drabbats av D-vitamin brist, återkommande urinvägsinfektioner, försämringar på lungfunktionen och synförändringar. Det här är försämringar som är oönskade och förvånande och som informanterna själva kopplar ihop med sitt cannabisrökande. Flera av informanterna hade aktivt börjat blandmissbruka när hälsoförsämringarna uppmärksammades. Det är antagligen en sammanlagd effekt utav drogerna. Cecilia reflekterar kring hennes inställning medan hon rökte cannabis:

”Alla säger nu att jag ser mycket fräschare ut och alltså fräschheten gör jätkligt mycket. Jag är skötsammare och tränar. De var helt chockade, de trodde inte att det var jag om man säger så. Det är hyn och alltså stilen. Jag kunde tidigare bara ta på mig ett par mysmjuka byxor och tjock tröja och orkade inte någonting mer. Bara jag fick röka! Jag sminkade mig alltid och var noggrann när jag var sexton. Jag skulle vara sminkad, jag skulle vara fin. Jag var alltid den som var upplädd om man säger så, tills jag började röka cannabis. Då kändes det bara åh nej, jag skiter i vilket!” Cecilia

Felicia berättar att hon är övertygad om att hennes bipolära sjukdom debuterat som ett resultat av knarket. Hon berättar att hennes hälsa, både den fysiska och psykiska hälsan kraftigt försämrades när hon rökte regelbundet:

”Jag har ju främst psykiska skador, bipolära depressioner och sen även minnet. De här sista tre åren har jag börjat få jätteproblem med synen och det började när jag rökte. Jag började märka att jag såg dåligt och jag har märkt att jag ser bättre nu när jag har slutat. Jag trodde att det var dags för mig att skaffa glasögon. Men nu ser jag bättre igen. Men jag haft alla möjliga grejer när jag höll på mycket. Jag fick ju D-vitamin brist, urinvägsinfektion en gång i veckan. Det är mycket som pågår som man inte ens tänker på. Jag är väldigt mycket mer sliten än en vanlig tjugoårig tjej.” Felicia

Tiden och minnet

I alla elva genomförda intervjuer var en ständigt närvarande aspekt att uppfattningen om tiden under tiden för cannabisrökandet är förändrad. Att placera in händelser i en linjär ordning var svårt för alla informanter. Cannabis påverkar både förmågan att förstå och uppfatta tid. Tiden slutar vara linjär och flyter mer ihop till ett segt hav. Det verkar inte vara någon som slipper undan denna biverkan och flera upplever tidsproblemen handikappande. Minnesproblem i sig är vanligt förekommande, både under tiden man röker cannabis och efter avslutat rökande. Under tiden man röker kommer man inte ihåg vissa saker som hänt eller vissa saker som man lärt sig. Det är bara försvunnet ut i tomma intet. Några informanter beskriver att de nu efter avslutat missbruk fortfarande har problem med minnet även om det i vissa avseenden blivit bättre. De oroas över risken att de fått bestående minnesproblem, då detta skulle kunna vara handikappande om de skall arbeta och studera. Gilda berättar att hon tagit hjälp av en kompis för att minnas, Kajsa berättar att det blev det en överraskande erfarenhet att minnet försämrades eftersom hon inte trott på samhällsinformationen kring cannabis i detta avseende och Anna beskriver hur det är att försöka minnas:

”Grejen är att jag inte kommer ihåg mycket från den tiden, men jag vet att i gymnasiet lärde jag känna en kompis som jag fortfarande är jättebra kompis med. Hon har berättat jättemycket från den tiden...” Gilda

”Jag trodde inte på det här med att cannabis försämrade minnet. Det stämde inte riktigt. Men nu i efterhand om man skall sitta och prata om det, det stämmer...” Kajsa

”Det är väldigt svårt att veta. En annan sak som faktiskt händer när man har rökt är att tidsuppfattningen blir väldigt suddig och jag har fått lära mig att leva med att det är så och genom det har jag funnit... kanske försöker jag vara i nuet istället och att tiden inte spelar så stor roll. Ett mönster som jag vill beskriva är som ett vackert mönster av olika händelser mer än ett tidsperspektiv. Jag fått lära mig att leva med historien för jag kan inte riktigt sätta tiden rätt annars. Det är väldigt suddigt i sin helhet genom åren.” Anna

Familjeliv

De redan ansträngda relationerna till föräldrar, syskon och släktingar försämrades på ett påtagligt sätt. Det blir svårt att upprätthålla och utveckla relationer i familjesammanhanget. Flera av informanterna pratar om att relationerna stängs av och att de slutade känna för sina anhöriga. Dialogen avstannar i relationerna och ersätts av ett ständigt undvikande av upptäckt och ett ointresse av andra. Denna effekt var inte något som informanterna aktivt sökte utan tillståndet utvecklades successivt. För de som hade direkt destruktiva relationer till sina föräldrar är detta tillstånd mer eftersträvanvärt. Berit uttalar sig om en vardaglig händelse:

”Man blev väldigt instängd, man brydde sig inte om någonting, man visade ingen respekt för mamma eller pappa, sådant som man gjort tidigare typ tömma diskmaskinen eller städa rummet liksom, det fanns inte längre. Man bara sket i allt, man lyssnade inte, man orkade inte prata om någonting så här –Hur har det varit idag? –Bra -.” Berit

Jenny beskriver det ofrivilliga undanlidandet från sin pappa:

”Jag brydde mig inte. Jag hade liksom min egen verklighet och såhär, varför skulle prata med honom och så. Det var en väldigt förskräckligt dålig kontakt och det var inte något jag tänkte på då. Jag hade alltid haft väldigt bra kontakt med min familj. Jag satt bara där och jag vill inte vara med er. Jag vill hem och röka typ.” Jenny

Upplevelser av att föräldrarna inte tog tag i problemen är vanliga i berättelserna nu i efterskott. Vid intervju tillfället gör flera av informanterna tolkningen att föräldrarna hade egna bekymmer som bidrog till att deras uppmärksamhet var försämrade. Det är ett svårtolkat växelspel som sker mellan ungdomarna och deras föräldrar eftersom ungdomarna själva agerar mycket undvikande vilket försvårar för föräldrarna att förstå situationen. Det finns ett fördjupat resonemang kring detta i avsnittet Klara sig undan. Berit berättar att hon inte tror att hennes föräldrar någonsin pratade med varandra om att hon rökte cannabis trots att de var misstänksamma på var sitt håll. Hon minns att hennes mamma ofta frågade om hon rök på men Berit nekade hela tiden. Trots att Berit hade rödsprängda ögon, var extremt fnissig och personlighetsförändrad satte mamman aldrig hårt mot hårt och tog med henne på urinprov.

”Det har alltid varit jobbigt hemma. Mina föräldrar har aldrig kunnat prata med varandra. De bara bråkar så jag och mina syskon har varit som brevduvor och sprungit runt med räkningar som är något som de om bråkar även fast båda tjänar jättebra. Det alltid varit ett problem. Mamma är lite, tycker jag, som en tonåring. Hon vill gärna vara ens vän mer än vara mamma. Hon ville väl hellre förhandla till sig någonting än att ställa till med en scen och koppla in massa grejor.” Berit

Samtidigt som cannabisrökningen kan vara en frigörelsekatalysator från familjen, en hjälp att ta stegen mot ett liv utanför familjen, tar sig känslor av skam in kontakten med familjen, både i relation till föräldrar och särskilt i kontakten med syskonen. Oftast ökar avståndet mellan den som röker och de andra i familjen på grund av skammen. För några blir det ett sätt att ta ett steg ifrån familjen medan för andra blir det ett undvikande av skammen. För många är syskonens negativa reaktioner särskilt smärtsamma. Syskon som tidigare stått varandra nära glider ifrån varandra och syskonens oro är svår att skaka av sig för informanterna. Gilda skiljer ut sig i detta avseende när hon berättar om ett motsatt förhållande då hon rökte tillsammans med sin bror vilket förde dem samman. Hon menar att de via cannabisrökningen fick något gemensamt. Cecilias citat belyser dock det mer utmärkande mönstret att

man känner skam i förhållande till sina syskon:

”Hon (hennes lillasyster) ska inte må dåligt över mig, det är jag som ska ta hand om henne, jag ska vara förebild för henne, så det har varit lite jobbigt men nu har hon sagt att hon är stolt.” Cecilia

Felicia berättar att hon gled bort från sin familj, ljög för dem och isolerade sig och att det var svårt att lösa situationen:

”Jag tror inte att det är något man medvetet gör. Man börjar dölja saker och börjar vara mer ifrån sin familj. Det bara sker. Jag tror inte att det är någon som egentligen vill leva så där isolerat utan man vill hellre kunna vara öppen och ärlig med sina föräldrar men det går ju inte, för då kan man ju inte må bra. Då har man inte sin medicin.” Felicia

Trots att flera av informanterna har det besvärligt med relationerna i familjen väcks föräldrarnas misstankar successivt. Informanterna menar att deras beteende förändrades på ett sådant påtagligt sätt att föräldrarna inte kunde missa detta. De blev för konstiga. Informanterna nämner att skolprestationer försämrades, närvaron i relationerna försämrades och de undvek kontakt med det utvidgade sociala nätverket. Jenny berättar att hennes familj märkte ganska snabbt att det inte var som det skulle med henne eftersom hennes skolprestationer blev sämre och hon undvek de annars så traditionsenliga släkträffarna. Jenny upplevde att hennes pappa blev hysterisk när deras kontakt blev mer ”avlägsen” som ett resultat av cannabisrökningen.

”Pappa var lite hysterisk. Han förstod att jag... Han vet ju om att jag har varit med om mycket, att jag har varit deprimerad, haft mycket problem. Han förstod att något hade varit konstigt när jag hade blivit avlägsen. Kanske att jag umgåtts så mycket med just de kompisarna och såhär. Han skulle alltid hämta mig där sent. Jag var där dagligen och svarade helst inte i telefonen när jag var med dem. Han var väl skeptisk mot dem från början och blev inte helt förvånad.” Jenny

Skolsituationen

Möjligheterna att klara av skolan försämrades avsevärt när man röker cannabis regelbundet. Det är främst närvaron i skolan, koncentrationen och intresset för skolan som försämrades. Man kommer inte iväg tills skolan. Det är skönare att ligga hemma och ta det lugnt. När man är i skolan går det oftast inte att koncentrera sig på skoluppgifterna. Minnesproblemen påverkar starkt prestationen och meningen med skolan blir än mer diffus allteftersom cannabisrökandet består. Det är också så att viljan att klara av skolan i grunden är stark hos alla informanter och därför skapar misslyckandena i skolan på det sättet dåligt mående. Det blir en ond cirkel som löses genom att röka ännu mer. Även de informanterna med goda studiemöjligheter från början får svårigheter att klara av skolan. Några börjar använda amfetamin i syfte

att orka gå till skolan och öka sin prestationsförmåga för att på detta sätt kunna ha kvar sin "cannabisbubbla". Amfetaminet tillför i detta sammanhang energi och ork. Jenny beskriver känslan i förhållande till skolan:

"Jag ville hellre sitta och röka liksom. Vilket är lite sorgligt nu. Det var en skön känsla. Jag behövde inte göra någonting typ om jag verkligen inte ville." Jenny

Harriets citat illustrerar en genomgående känsla hos flera av informanterna som inte klarat av skolan när de tänker på sitt kunnande i efterskott:

"Jag känner mig väldigt oallmänbildad när jag tänker på många andra som är jätteallmänbildade. Jag kan typ ingenting. Det känns som att jag typ har lärt mig livets hårda skola. Det känns som att jag vet hur man skall bete sig mot kompisar men allmänbildning är jag inte så bra på!" Harriet

Hur cannabis påverkar skolsituationen är tydligt kopplat till vad individen har för förutsättningar och erfarenheter. Några högpresterande informanter reder trots svårigheter ut gymnasiet. Men informanterna berättar också om hur passivt bemötande från skolpersonalen legitimerar ett fortsatt cannabisrökande. Föräldrar blir inte kontaktade trots att de minderåriga ungdomarna har mycket hög frånvaro, några erbjuds enbart två timmars undervisning och inget mer trots att misstankar finns om att ungdomarna missbrukar. Flera upplever att de inte erbjudits stöd trots uppenbara svårigheter. Individens förutsättningar interagerar med skolans bemötande av personliga svårigheter. Det är till och med så att personalens bemötande eller icke-bemötande kan driva på rökandet. Informanterna beskriver att de hade en känsla av att ingen ändå brydde sig om de rökte eller inte så därför fortsatte de. Informanterna har olika erfarenheter av hur de hanterat skolsituationen. Någon beskriver en känsla av att cannabis bidrog till att fokus skärptes i en rörig skolmiljö, medan någon annan menar att grundångesten var nära kopplad med skolprestationen vilken cannabisrökningen medicinerade bort. Inga är ett undantag bland informanterna. Hon beskriver att hon lyckades läsa upp sina betyg på högstadiet trots att hon rökte regelbundet. Inga menar att hon med hjälp av cannabisrökandet kunde fokusera och stänga ute allt annat besvärligt. Kajsa tror däremot att lärarna tyckte att hon blev mycket mindre arg när hon rökte cannabis regelbundet vilket medförde att det blev lättare för lärarna att hantera henne när hon väl var i skolan.

"När jag inte hade gräs gick jag till skolan. Jag var vad lärarna kallade det varandags barn." Kajsa

Harriet deltog i individuella programmet på gymnasiet och beskriver i citatet hur hennes vardag kunde se ut och att detta fortgick under långa perioder på olika skolor:

"Jag kommer inte ihåg om det var då när jag gick på (en skola) eller (en annan skola). Då kunde jag röka på rasterna och sedan gå och kaka. Oftast var det över

till lektionerna och jag sjukanmälde mig ofta. Det gjorde jag på (ytterligare en annan skola) också i och för sig eller så gick jag inte på lektion. Rökte jag så åkte jag hem. Jag kunde ju inte gå på lektionerna när jag var påverkad för att det var ju vuxna människor där. Jag visste ju inte hur jag skulle hantera det. Det var mycket skolk.” Harriet

Ritualer

Ritualerna kopplade till cannabisrökningen kan ses som både något eftersträvänsvärt men också något som begränsar individen. Långsamt och obemärkt blir cannabisrökandet en vana. För några är det skönt med något rutinartat i livet när många andra aspekter är oordnade. Rökandet kopplas ihop med andra ritualer som blir en del av helhetsupplevelsen. Fixa fram cannabis blir en del av rökandet. Informanterna berättar också om njutningen att rulla en joint, sitta i solen och att lyssna på musik samtidigt som man röker. Anna berättar om hennes upplevelse:

”Det är meditativt på något sätt när jag sätter mig ner och meckar ihop och rullar ihop på något sätt. Det är ungefär som att man kan säga att jag avnjuter det redan från den stund som jag börjar rulla ihop det skulle jag säga. Det var som en ritual på något vis och sedan har det fått leva med mig att jag börjar resan redan där sedan vid köptillfället.” Anna

Andra vanor länkas ihop med cannabisrökandet. Eftersom rökningen påverkar matlusten och aptiten behöver man nyligen ha rökt för att kunna äta. Då behöver man fixa fram mat och godsaker i samband med att man röker. I och med att matlusten och ätande påverkas av rökandet, påverkas även frekvensen på toalettbesöken och möjligheterna att sköta magen. Livet rättar in sig efter cannabisbruket. Felicia berättar att allt påverkas. När Felicia rökte fick hon ”manchies” och då kunde hon äta. Felicia berättar, att rökte och åt hon inte regelbundet, blev hon hård i magen och då kunde hon inte bajsas. Felicia menar ändå att röka cannabis fungerar inom det vanliga livets gränser. Däremot fungerar det inte om man dricker alkohol varje dag eller knaprar extacy. Detta är ett av skälen till att cannabis blir en del av vardagen menar Felicia:

”Jag hade redan dödat mig med alkohol så länge. Det var så mycket enklare. Köpte jag en vinflaska så räckte den inte en kväll. Köpte jag en femma gräs så hade jag i alla fall det i tre dagar. Det blev bara enklare och ett lättare sätt att bedöva mig själv på och samtidigt det här att känna att jag hade kontroll. Sedan kan man ju dölja när släktingar ringer och så där. Jag är lite trött men sluddrar man och är packad då går det inte dölja. Det är helt enkelt enklare.” Felicia

Felicia fortsätter:

”Det är en dimma så jag tror att allting påverkas. För att även om man äter, man

äter ju för att man får en manchies men man äter ju inte fram tills man får en manchies. Så får du en manchies en dag och då kan du inte bajsas nästa dag för då är man hård i magen för att jag inte rökte alltså. Det är såhär ... allt påverkas.” Felicia

Successivt utvecklas vanan till att man röker cannabis för att man röker cannabis. Denna beroendeutveckling smälter samman med den uppkomna tristessen och hängandet. Att röka cannabis blir en aktivitet som man gör istället för att inte göra ingenting. Studiens informanter hamnade snabbt i ett vanemässigt rökande. Harriet berättar att de på sommaren brukade sitta utomhus och röka och umgås. Oftast valde de en plats som låg lite avsidet från de mest publika platserna. Det kan ha varit en parkbänk eller en lekplats. Harriet menar att de ville vara ifred, framförallt från polisen och föräldrarna. Efter ett tag rökte Harriet utan att ha någon specifik anledning till rökandet. Trots att hon inte var sugen gjorde hon det ändå.

”Vi satt typ bara där på bänken och ingen ville tända den. Den bara stod där och alla väntade på att någon skulle tända den. Vi hade rökst så mycket så man hade typ tröttnat. Man orkade typ inte men vi hade ändå inget att göra så vi liksom... skit samma. Så vi åkte ändå och köpte bara för att det finns liksom. Inget att göra, det var för att fördriva tiden.” Harriet

Att börja sluta röka cannabis

Så småningom har studiens informanter hamnat i ett läge där drogens eftersträvarvärda funktioner har ersatts av besvärande konsekvenser. När syftet att må bra inte längre går att uppnå med hjälp av cannabisrökningen utan resultatet av cannabisrökningen blir dåligt mående tvingas de till ett ställningstagande. En kombination av toleransökning och att livskontexten ändrat sig kan vara orsaken till behovet av förändring. Många informanter återkommer till att det inte gick att kombinera ett fortsatt cannabisrökande med det ökande ansvaret kring sig själv och andra som kommer med stigande ålder. Det finns ett utökat resonemang om detta i kapitlet Vändpunkter och eftertänksamhet. Berit reflekterar kring sin process:

”Jag vet inte riktigt, om jag är helt ärlig så vet jag inte jag inte vad jag sysslade med men det vara bara det att allting blev lite för mycket. Det kändes som en kul grej i början, det var skönt och ju mer man hängde med folk som gjorde det så insåg man att det var en kul grej, man blev avslappnad, man kan hänga, ta det lugnt, man behöver inte stressa men samtidigt så blev det ju att inte man inte gjorde någonting istället. Jag vet inte riktigt vad jag sysslade med helt ärligt. Det känns som de åren är väldigt dimmiga.” Berit

Gemenskap, relationer och kärlek

Kapitlet beskriver hur informanterna har det tillsammans med andra människor utanför familjen. I detta avsnitt ligger fokus på bekanta, vänner och kärlekspartners. Anledningen till att området får ett eget kapitel är att cannabisrökningen skapar gemenskap samtidigt som distansen till nära och kära som skapas utöver en stark motivation för att sluta använda cannabis. Gemenskap, relationer och kärlek är också ett avgörande livsområde som är identitetsskapande, särskilt för tonåringar.

De framträdande mönstren i detta kapitel kan sägas vara en form av polariteter. Samtidigt som det finns attraherande krafter finns det tydliga risker kopplade till de sociala situationerna. Dessa mönster går att sammanfatta på detta sätt:

- Känslan av gemenskap med andra likasinnade utöver en stark positiv kraft på medlemmarna i ett cannabissammanhang samtidigt som drogen existerar i ett sammanhang där det finns tydliga kriminella inslag som resulterar i en utsatthet för cannabisanvändaren.
- Känslor av lust och kärlek förstärks i vissa avseende, särskilt inledningsvis, samtidigt som ju längre cannabisrökandet fortskrider passiviserar relationsprocessen, rutiniserar det sexuella livet och känslor av tristess och instängdhet växer sig starkare.
- Gamla, icke rökande, vänner byts ut mot nya cannabisrökande vänner.

Gemenskap och utsatthet

Formen för umgänge, ritualerna i cannabiskulturen och drogens effekter förstärker och skapar en känsla av gemenskap. Cannabisrökandet sker oftast tillsammans med andra. Att röka tillsammans är särskilt vanligt inledningsvis vilket utöver en attraherande kraft på en tonåring som precis börjat röka cannabis. När man röker tillsammans är det någon eller några som fixat cannabis som man sedan delar på i gruppen. Nästa gång gruppen träffas är det någon annan i gruppen som fixar cannabis. Det finns en oskriven regel att man bjuder tillbaka vid ett senare tillfälle. Om man befinner sig i en stor grupp finns det alltid cannabis att tillgå. Detta senare tillfälle

kan dra ut på tiden vilket kan innebära att man inte behöver betala för och köpa cannabis själv under en längre perioder. Känslan av generositet och öppenhet är stark i cannabisgemenskaperna. Cannabisrökningen blir en av de sammanhållande faktorerna i gemenskapen. Ett regelbundet cannabisintag påverkar självförtroendet i positiv riktning vilket medför att man vågar ta kontakt med nya människor som man kanske inte skulle göra om man inte var påverkad av cannabis. Detta är särskilt attraktivt under tonårsperioden. Inga berättar att om man röker en joint ihop skapar man kontakt med varandra. Hon menar att om man träffar en ny människa är man kanske lite osäker på vad man skall hitta på tillsammans. Röker man då en holk tillsammans har man något att göra och det blir lättare att snacka med varandra.

”Det är jättesocialt med cannabis. För det får folk att träffas och prata med varandra. Det är liksom någonting man har gemensamt och då dras man till det. Alla ungdomar gillar ju att få kontakt, att ha vänner, att ha någonting att göra och sådant.” Inga

När någon börjar röka cannabis erbjuds nya vänner via de nya nätverken som är kopplade till användningen och distributionen. Ganska omgående får man tillgång till olika telefonnummer samt bjuds in att delta i trevliga och inbjudande samkväm där cannabis konsumeras. Cannabisrökandet normaliseras eftersom alla de man kommer i kontakt med och umgås med röker cannabis. Gemenskapen är lik den som uppstår när man samlas kring andra aktiviteter i livet, till exempel när man går en utbildning, när man får barn eller deltar i en föreningsaktivitet. Åsikter, politiska uppfattningar och samhällsmotstånd utvecklas i denna gemenskap. Gemensamma åsikter skapar sedan i sin tur gemenskap. Det faktum att drogen är olaglig och att man gör något förbjudet ihop ökar på känslan av att man hänger ihop. Man skiljer ut sig från de andra som inte röker cannabis. Felicia säger:

”Det är inte ett specifikt gäng utan det är ungdomar i Göteborg. Alltså folk som man har aldrig träffat förut som man träffar och löser. Man blir kompisar. Det är bara det som ger den gemensamma nämnaren, helt plötsligt är man kompisar med alla. Det är liksom som om alla vet vem man är. Alla som röker gräs går så himla bra ihop för att man blir en viss typ av person då och alla går bra ihop då.” Felicia

Det finns skörheter i gemenskapen då ena dagen kan innebära att man utnyttjas medan andra dagen är man den som utnyttjar. Tillvaron växlar och är mångtydig. Anna berättar att för henne var livet på gatan är skiftande. Ena dagen hade hon själv övertaget och nästa dag var hon i underläge. Det har hänt att hon varit utsatt för våld men även hon har utsatt andra för våld. Anna tar in andra aspekter när hon beskriver gränserna för vänskap och gemenskap och exemplifierar med att locka med cannabis är ett sätt att utnyttja och köpa vänskap menar Anna:

”Om jag vill gå ut en dag och grilla korv i solen och det är en fin lördag. Det skall vara fest men jag är ganska ensam. Men säger jag då att jag har röka så kan det

vara tre personer på plats och då får jag sällskap med någon. Jag ville ha sällskap en trevlig dag men då har jag också samtidigt utnyttjat dem eller lockat dem, ja köpt deras vänskap.” Anna

Sammanhanget vari drogen existerar bidrar till utsatthet samtidigt som gränserna kring vad som är utsatthet förändras under påverkan av cannabis. Sinnets och varseblivningen förändras under påverkan, så något som uppfattats på ett sätt när personen är nykter, uppfattas på ett annat sätt under påverkan. Cannabis hjälper dessutom till med att stå ut med erfarenheterna av andras utsatthet och den egna oron. Det är vanligt att öka dosen efter att det hänt något obehagligt för att på det sättet glömma bort det inträffade. Anna exemplifierar förflyttningen av känslan av gränser med att berätta att hon ibland haft svårt att se vad som egentligen var i görningen. Det hände att hon var attraherad av en kille och ville ha närhet samtidigt som hon ville ha drogen. Drogen och närheten är tätt sammankopplade för Anna. Nu i efterhand kan Anna fundera på om det kan ha funnits en dold agenda som hon inte förstod när hon var yngre men samtidigt kan hon inte säga att hon inte utnyttjat killen för att få sina behov tillgodosedda. Anna säger:

”Jag känner inte att jag ångrar någonting men däremot kan man i efterhand tänka men fan, jag var ju sjutton år eller arton år då och då kan man tänka var han tjo-gotre, va fan va var det för en jävel som ... Alltså nu i efterhand kan jag förstå men då kunde jag inte se det. Jag kan inte känna att jag var offer för det då heller. Men nu i efterhand kan man förstå att fanns det en dold agenda eller fanns det något där som jag missade.” Anna

Dalia exemplifierar genom sitt uttalande hur hon gjorde för att stå ut:

”Det kunde ju bli väldigt våldsamt på de här ställen där jag och min pojkvän umgicks på. Han kunde råka ut i slagsmål. Det påverkade mig väldigt mycket att det blev våld. Om det var en kille som slog till sin tjej. Det har ju varit en del våld runt omkring som har påverkat mig. Det var det ju lätt att använda cannabis för att försöka glömma bort det som hände. Sedan blev det ju nästan som lite vardagsaktigt. Jag tog det inte så hårt. Jag minns en gång när någon började bråka på torget och det slutade med att någon slog in i en bilruta och började blöda jättemycket. Då var det en tjej som blev så upprörd att hon ville springa ut i vägen. Hon kände väl att hon inte orkade med det här livet längre. Det tog ju ganska hårt men genom att jag var konstant påverkad, så var det som sagt, mig själv som jag brydde mig mest om och så kunde bry mig honom (pojkvännen) också. Om han blev skadad plåstrade jag om och så fixade men sedan lät man bara det vara...” Dalia

Cannabis narkotikaklassning bidrar till att informanterna tvingas till kontakter med samhällets skuggsida och därigenom får vistas i farliga miljöer. Våld och sexuella övergrepp finns representerat i informanternas liv, även om de själva inte varit sexu-

ellt utsatta under cannabistiden Alla har bekanta eller känner till andra tjejer som blivit utsatta sexuellt och drabbade av våld. Flera av informanterna har bevitnat allvarliga våldssituationer, några har även utsatt andra för våld och några har blivit slagna själva. Erfarenheter av dödsfall relaterade till droger finns representerade i de flesta informanternas liv vilket kan ses som motsatsen till gemenskap. Cecilia berättar om sina erfarenheter som ung cannabisrökare i farliga miljöer:

”När jag var i de här riktiga knarkarmiljöerna. Det var mycket så här att jag var ju bara den som rökte cannabis, andra satt ju och sköt i sig och tog horse. Jag var bara den som rökte cannabis ingenting annat. Jag var tillsammans med en kille där också, en gängmedlem. Jag blev väldigt respekterad om man säger så.” Cecilia

Jenny berättar om en händelse som inträffade när hon precis börjat röka cannabis:

”Jag fick skulden för att inte ha betalat för kokain som en kompis hade köpt. Jag hade inte tagit kokain men det blev liksom missförstånd. Alltså knarklangare är ju eller kan vara väldigt aggressiva och när jag blev anklagad för det så gick jag med en kompis ute. Det kom fram en kille och visade en pistol och siktade mot mig och sa att jag var skyldig honom pengar för kokain och började skrika och hålla på. Min kompis som inte ens höll på med droger, han hoppade framför och blev skjuten i armen. Han dog senare på sjukhus av inflammation eller något sådant.” Jenny

Kärlek och Sex

Som beskrivet ovan skapas gemenskap/närhets-band när man röker cannabis tillsammans med andra. Är man i ett längre förhållande verkar det vara en fördel om båda röker cannabis. Cannabisritualerna och närheten flyter ihop. Vardagsbekymren bleknar och man har bara varandra. Man vaknar tillsammans, röker cannabis, älskar med varandra, fixar nytt cannabis, röker cannabis, njuter av varandras sällskap och tar det lugnt ihop. Är relationen dålig bidrar cannabisrökningen till att man istället har roligt tillsammans. Problemen i relationen blir mindre viktiga. Många av informanterna uttrycker stark kritik mot sina förhållanden som de hade under tiden som de rökte cannabis under intervjun. Att röka cannabis tillsammans med sin partner kan vara underbart men samtidigt vilseledande. Dalia berättar att hon nu ser på relationen på ett annat sätt, många år efter att relationen tog slut:

”Det blir ju bara en själv, man börjar bara att älska sig själv och sitt cannabisberoende. Kärleken försvinner så det blir bara att man blir beroende av varandra om man säger. Det blir liksom att upprätthålla en relation. Jag skulle inte kalla hans och min relation som en relation utan vi vara bara beroende av varandra för att vi fick detta att gå ihop.” Dalia

Trots känslan av ökad närhet, uppstår det svårigheter i kärleksgemenskapen. Flera av informanterna har med sig relationella svårigheter in i tonåren vilket försvårar

samvaron med kärlekspartners. Ångest, tillitsbrist och bristande självförtroende är svårigheter som informanterna nämner. Om man sedan har ett förhållande med någon som inte själv röker cannabis kanske partnern sätter gränser för vad de tolererar och detta skapar konflikter. Ju längre man rökt, ju större är risken att man hamnar i ett mer inåtvänt tillstånd med personliga grubblerier vilket också försvårar närheten. Flera av informanterna betonar svårigheten att uttrycka sig med ord om hur de tänker och känner. Gilda ser på sig själv som tonåring:

”Jag vet att flera gånger kunde gå omkring och tänka att nu ska säga någonting snällt men det liksom rent fysiskt fastnade i halsen. Det gick liksom inte att säga det för att jag var så ovan att prata om känslor för de låg så himla djupt in och jag hade aldrig lärt mig att uttrycka mig känslomässigt. Det kanske inte är så kul att vara tillsammans med någon som bara inte kan prata om något sådant.” Gilda

Relationsprocessen stagnerar successivt. Allteftersom ungdomarna växer ställs nya krav på dem från omgivningen. Kraven på att relationen utvecklas ökar. Ju äldre man blir ju mer måste man ta ansvar för sin vardag och eftersom livet rättat in sig efter ritualerna kopplade till rökningen är det svårt att anpassa relationen till de nya förutsättningarna. Röker man cannabis regelbundet så är en av de beskrivna biverkningarna pacifiering. Denna biverkan påverkar relationen starkt. Ta det lugnt, kaka godis och titta på en film är vanliga ritualer. Felicia säger:

”Det främsta sättet som det märks på en relation när man röker är att det händer ingenting.” Felicia

Cannabisrökning både förhöjer sexlusten och dämpar sexlusten. Informanternas beskrivningar av känslan av lust under den här perioden varierar och de säger emot varandra. Några beskriver att under det akuta ruset upplevde de en ökad upphetsning och en förstärkt känslighet. Några beskriver hela sammanhanget som upphetsande. Först sätter de på skön reggaemusik, sedan röker de cannabis tillsammans, sedan älskar de med varandra för att sedan röka cannabis igen. Samtidigt beskriver några informanter att cannabisrökning i samband med sex möjliggör närhet om det finns oro och ångest kopplade till tillit och trygghet. Flera informanter pratar om att de successivt blev mer och mer ointresserade av sex. De drog sig undan sina partners. Den sexuella akten beskrivs av vissa informanter som en handling som rutiniserats. Man gör det bara för att få det gjort utan lust. Några andra informanter har upplevt varken från eller till när det gäller lusten kopplad till cannabisrökningen. Inga ger en beskrivning:

”Jag tyckte det var mycket bättre. För alltså alla känslor blir ju på något sätt... alltså din ångest och din oro stängs ju av. Vad du tycker är skönt och gott låter bra. Det blir ju mycket starkare så det blir, alltså det tycker jag, det blir ju en ganska stor grej att man röker. Då har man ju mycket mer sex liksom. Det är skönare och hit och dit.

Jag tycker alltså det förstärker ju den grejen. Så det kanske är någonting som drar en närmare varandra också.” Inga

Alla informanterna är noggranna med sina fysiska gränser och har kunnat vara det trots ett omfattande cannabisbruk. Ingen har haft sex utan samtycke i samband med cannabisrökningen. De beskriver hur de på ett tydligt sätt avisat sexuella inviter och att de blivit respekterade för sin gränssättning. Denna aspekt är utförligt beskriven i avsnittet Ta hand om sig. Flera av informanterna har ju även använt andra droger och de uppger att om syftet är att påverka sexlusten är andra droger mer effektiva än cannabis.

Vänner

Barndomskamraterna byts ut mot nya vänner i samband med att cannabisrökandet ökar i intensitet om det inte är barndomskamraterna man röker med. Antingen slutar den som börjat röka höra av sig eller slutar kompisarna höra sig till rökaren. Som alltid i en relation är det ett växelspel. Någon glömmer att höra av sig, någon hör inte av sig för att den inte gillar vad den andre håller på med, den andre har annat för sig och den andre går vidare. Det är vanligt att icke-rökande kompisar tar ställning mot att använda droger. Hos några av informanterna fanns det medvetna strategier av att hålla barndomskamraterna utanför cannabisrökandet eftersom barndomskamraterna skulle tagit tag i situationen och kanske kontaktat föräldrarna. Cannabisrökandet blir i vissa perioder viktigare än gamla vänner. För flera av informanterna uppstår en känsla av att barndomskamraterna successivt ”suddas ut ifrån medvetandet”. När de nu efteråt ser tillbaka på detta faktum tycker de att det var en obehaglig och skrämmande upplevelse. De flesta av informanterna har också vänner som dött i händelser som är narkotikarelaterade. Harriet berättar:

”Det blev väl mycket förändring, man bytte umgänge och fick nya vänner. Sedan var det mycket... jag vet inte riktigt! Det var nytt folk hela tiden. Det är tråkigt idag, för att man var bra vän med dem ett tag och sedan sket man i det på grund av droger. Nu när man slutat med droger har man inte så mycket vänner kvar. Man träffades mindre och mindre och sedan dog det ut helt ut. Jag kan tänka mig att de blev besvikna och arga.” Harriet

Samtidigt som vänner går förlorade skapas också nya kontakter. Cannabisrökning är vänskapsskapande vilket tidigare är beskrivet. De som röker cannabis får alla något gemensamt att ägna sig åt, en hemlighet som de delar med varandra. I början finns det också överraskningseffekt inbyggd när nya bekantskaper etableras. Det är också flera som träffat goda vänner i under denna tid vars vänskap består genom åren. Några beskriver även drogen som en vän. De personifierar cannabis och ser drogen som en följeslagare som bidragit med tröst i svåra stunder. Anna ser cannabis som en vän:

”Det var mycket ensamt. Jag har genom åren allting benämnt och fortfarande benämner cannabis som en vän, för att det var som en vän och vänner behöver inte alltid vara trevliga (skratt) faktiskt.” Anna

Kriserna i sig och de gemensamma berättelserna förenar i de fall där relationerna varar över tid. Vänner som stöttar vänner när livet är svårt stärker vänskapen och informanterna har haft det svårt i perioder. De berättar hur de under tonårstiden träffat nya vänner som det visat sig att de delar erfarenheter med. Smärtsamma känslor uppstår dock när insikten kommer att det i vissa relationer bara var drogen som förenade. Den inledande glädjen över alla nya avslappnade vänner byts i denna del, ofta mot slutet av processen mot besvikelse. Berit reflekterar över forna vänner:

”Jättetråkigt alltså, det känns så här alltså att vår vänskap var bara liksom att vi skulle röka tillsammans. Det är jättetråkigt, man borde ändå kunna umgås nyktert, man hade ju väldigt kul och det är tråkigt, man har förlorat vänner på båda, när man rökte och inte rökte. Det kan ju också visa att de man har kvar kan betyda något mer.” Berit

Tjejerna och tillvaron

Detta avsnitt handlar om vilka strategier som informanterna utvecklat utifrån sin roll som tjejer i den miljö som cannabis ingår och i den utvidgade samhällskontexten. Det handlar om vilka fördelar som finns med att vara tjej och hur de hanterar riskerna i de kriminella sammanhangen. Det handlar också om samhällets syn på unga tjejer och hur det blir att agera som tjej. Informanternas resonemang utgår från att det finns en idé i samhället om att tjejer är passiva i förhållande till pojkar, att tjejer inte missbrukar narkotika och om de missbrukar missbrukar de i mindre omfattning än pojkar, att de är offer för omständigheterna och att de inte agerar för egen vinnings skull. Begreppet tjejroll används senare i texten och syftar till den socialt konstruerade rollen som skapas när informanterna möter cannabis-sammanhanget.

Det finns en växelvis rörelse mellan individ och den sociala miljön som kan sammanfattas på detta sätt:

- 1) Informanterna ömsom utnyttjar möjligheterna som "tjejrollen" ger i sammanhanget, ömsom överraskar med ett framfusigt sätt.
- 2) De klarar sig undan upptäckt genom att samhällets representanter och familjen inte tittar åt deras håll samtidigt som de har individuella strategier för att undvika varje misstanke.
- 3) Hela processen att ordna fram pengar, för att sedan fixa fram droger, till att röka cannabis och samtidigt undvika att hamna i svårigheter, styr tjejerna själva i möjligaste mån.
- 4) Informanterna visar en påfallande kraftfullhet när det gäller att driva sitt eget livsprojekt.

Möjligheter med att vara tjej

Umgänget i miljöerna där cannabis ingår genomsyras av de vanliga stereotypa könsrollerna. Samtidigt finns öppningar i handlingsmönstren. Umgänget ungdomarna emellan beskrivs inte som om det förstärker skillnaderna mellan könen utan luck-

rar snarare upp vissa stela mönster. Till exempel kan killar tillåtas vara kramiga utan krav på att agera sexuellt. De kan ta det lugnt istället för att bete sig aggressivt. Att vara avslappnad och öppen i sinnet värderas som en bra egenskap. Detta skapar ett utrymme för tjejerna att agera på, vad de uppfattar som, den heteronormativa scenen. Informanterna navigerar mellan traditionella könsrollsmönster och mer otraditionella könsrollsmönster. Samtidigt som de låter killarna bjuda dem på cannabis agerar de i nästa rum aktivt, för egen vinnings skull. I vissa fall använder de själva aggressiva metoder. Informanterna menar att killar som röker gillar att ha tjejer omkring sig och tjejerna förväntar sig att bli bjudna på cannabis. Det förväntades inte att tjejerna skulle röka lika mycket som killarna. De blev inte pressade att röka mer än de klarade av. När det sedan visade sig att de rökte på samma sätt blev killarna imponerade. Kajsa berättar att hon tror att det är en fördel att vara tjej och röka cannabis, i jämförelse med att vara kille och röka. Som tjej blir man inte pressad att röka mer än man klarar av. Killarna i hennes umgängeskrets, kunde däremot hetsa varandra att röka mycket. En del killar blev också ordentligt överraskade av Kajsa och lite imponerade, när de fick höra att hon rökte cannabis. Kajsa menar att eftersom förväntningarna redan från början är att man som tjej inte röker, räcker det ibland med att bara ta ett bloss för att ligga på plussidan. Killar däremot förväntas i alla fall röka mer än tjejerna i gruppen. Kajsa exemplifierar:

”Det är ganska fräsigt att vara tjej. Jag har träffat väldigt många killar som ”Va! Röker du, men du är ju tjej!” Det där var väl inte speciellt snällt sagt, kan inte jag gilla gräs för att jag är brud? Det är väldigt sexistiskt och sådana situationer har jag hamnat i väldigt många gånger. Då blir de väldigt positivt överraskade och bra för mig och jag får gratis gräs. Jag slipper pressen också. Du kan ju som kille inte röka mindre än en tjej som sitter där. Jag har inte den pressen på mig för jag är tjej. Jag skall inte röka egentligen så jag kan ta ett bloss och sedan passa vidare men om jag tar tio bloss och kille efter mig tar fem då kanske de pressar ... fattar du?” Kajsa

Tjejerna upplever att de blir behandlade annorlunda än killarna av samhällets representanter, familjemedlemmar, vänner och av rökande bekanta och andra missbrukande personer på grund av att de är unga tjejer. Samhällets representanter verkar döma tjejer utifrån deras utseende och mildra effekterna av deras agerande medan man agerar kraftfullt på killarnas felsteg. Däremot verkar tjejers problem psykiatiseras medan killars bekymmer kriminaliseras. Flera av informanterna använder själva dessa ord för att uttrycka skillnaden. Detta ojämlika bemötande upprör alla informanterna som kräver att få samma bemötande som killarna. Som cannabisrökare blir de mildare dömda i missbrukssammanhang då drogen har en mildare stämpel än annan narkotika. Informanterna menar att de rökte i samma omfattning och använde lika stora doser eller större doser än vad killarna i deras omgivning gjorde. Dalia säger:

”Det var därför som folk kanske inte ifrågasatte mig heller för att jag var tjej. Killar, man är mer oroliga för dem när de är ute och festar lite mer så där men jag tror att tjejer kan ”komma undan” lite lättare, just för att man är lite oskyldigare. Det är oskyldigt och de skulle inte göra så här om man är lite mer så där rebellisk. Jag tror inte att det spelar någon roll om du är tjej eller kille att du har lika lätt att hamna där men att som tjej har du lite lättare för att komma undan.” Dalia

Klara sig undan

Att inte blir upptäckt i syfte att kunna fortsätta röka cannabis blir en nödvändig omständighet. Undvikandet av upptäckt är ett växelspel mellan bristande rutiner från samhällets sida, föräldrar som inte förstår, smart agerande från informanterna och att de drar sig undan från nära vuxna och kompisar som skulle kunna märka skillnader i deras beteende. Informanterna beskriver sitt agerande som en process bestående av små händelser som länkas samman till ett undvikande. Varför informanterna kunnat hålla på så länge med att röka cannabis utan några större konsekvenser beror på att idén om att ”Tjejer är oskyldiga och knarkar inte” är stark och att den typiska cannabisrökaren är en man. Dessa tankar skär igenom alla sammanhang och påverkar alla, även cannabisrökarna själva. Ingen av informanterna har blivit lagförda för narkotikabrott. Anledningarna verkar vara att de nästan aldrig blir gripna av polisen och att endast någon av informanterna sysslat med försäljning och då bara vid enstaka tillfällen. Polismyndigheten har fokus på killarna vilket hela narkotikabranschen är medveten om. Detta till trots har informanterna till största delen köpt och fixat cannabis själva. Varken polisen eller ordningsvakter har som rutin att kontrollera tjejer för narkotikapåverkan eller droginnehav. Informanternas erfarenheter är de sällan blivit kontrollerade, just på grund av att de är tjejer. Ibland märker ordningsmakten inte ens att tjejerna är närvarande. Detta förhållande kombineras med informanternas undvikande av upptäckt, som känns som en naturlig strategi om man ägnar sig åt ljusskygga kriminella aktiviteter. Men att undvika någon eller något är ett relationellt beteende där flera parter ingår. Vuxenvärlden, föräldrar och samhällsrepresentanter, undviker också att upptäcka ungdomarna. Skälen till det kräver sin egen studie. Flera av informanterna har befunnit sig i närheten av tyngre kriminalitet men aldrig själva deltagit. Jenny och Harriet uttalar sig i frågan:

”Jag och min kompis var ute på stan och han sålde så det var några poliser som kände igen honom. Då stoppade han det på mig. Han var tjuoett och jag var femton eller sexton då. Han stoppade det i mina fickor och jag blev helt såhär ”ååå herregud”. Så stod jag bara lite med, halvt bakom honom och såg lite såhär förbryllad och rädd ut såhär... en oskyldig och söt liten blond tjej och tänker bara ”vad händer”! Istället säger en av poliserna –Vi känner igen honom och jag ska bara kolla upp det här och du behöver inte oroa dig.” Jenny

”Jag tror inte de (skolpersonal) märker det på samma sätt. Oftast ser man kanske killar hålla på. Då man ser ett kriminellt gäng är det oftast inte en tjej som är ledare då är det ju oftast killar. Jag tror att vi tjejer är mer diskreta. För det känns kanske som att killar inte bryr sig så mycket. De bara gör det och skiter i vilket men vi är mer rädda för konsekvenserna tror jag.” Harriet

Cannabisrökningen kommer in i ett familjesammanhang där enligt informanterna föräldrarnas uppmärksamhet är riktad åt andra håll av olika familjekontextuella skäl. Samtidigt berättar informanterna enhälligt att uppföljningen brister från skolan, socialtjänstens och från sjukvårdens sida. Detta är en sammanslagen omständighet som starkt bidrar till att det klarar sig undan från upptäckt. Cecilia berättar att hon uppmärksammades i skolan när hon började skola i fjortonårsåldern. Då framkom det att hon använde droger. Hon uppmanades att lämna urinprov på en frivilligförening under långa perioder som enda insats. Cecilia tycker att det är konstigt att uppföljningen av urinproven var bristfällig. När hon någon gång lämnade ett positivt urinprov blev hon kontaktad av socialtjänsten om hon däremot inte gick och lämnade något urinprov var det ingen som kontaktade henne. Cecilia tror att hon skulle behövt någon som kontrollerade henne mer noggrant:

”Hade jag haft det bättre planerat, haft min fritid när jag kom ut från avgiftningen, haft min skola. De skulle kollat upp om jag hade lämnat urinprov. De kollar inte upp när jag lämnar urinprov. Ingenting. Jag lämnar urinprov och sedan gick jag inte och lämnade mer. De ringde inte, ingenting hände tills jag lämnade ett positivt prov. Då ringde de! Om du inte har lämnat urinprov de andra månaderna kollar de inte upp.” Cecilia

Inga berättar hur det var för henne:

”Det har varit mycket problem hemma. Jag är inte ett felfritt barn. Pappa skaffade en ny tjej efter mamma, som hade flera barn och det var mycket problem där. Hon hade inga pengar och de flyttade många gånger. Mamma hade olika killar hon drack hit och dit. Vi hade inte någon bra relation så det var ingen som fattade och sen har jag alltid skött mig hemma. Har jag en tid att passa passar jag den tiden, inte har dragit hem massa konstiga folk och inte haft några stora fester eller något sådant utan jag alltid velat sköta mig framför mina föräldrar. Jag vill inte dra in dem med mina problem eller någonting sådant. Jag orkar inte att de ska hålla på och bry sig och lägga sig i. Jag vet ju från andra att om man inte är försiktig då blir du ju ditsatt. Går du till exempel i stan och är jättenerknarkad kommer ju polisen och går du hem helt full så till slut kommer dina föräldrar reagera, det blir ju så! Då såg jag till att dricka så jag inte var full när jag kommer hem och röka så man inte såg det på mig. Det var bara för att hålla dem utanför. Jag tyckte att det var jätteskönt.” Inga

Ta hand om sig själv

Informanterna har ur ett ungdomsperspektiv rökt mycket cannabis under en lång tid. Svaret på frågan hur de kunnat finansiera sitt bruk av cannabis utan större sociala konsekvenser är mångbottnat. Introduktionen i cannabisanvändande behöver inte kosta mycket pengar, om man är tjejj, då man ofta blir bjuden inledningsvis. Umgängeskulturen i sammanhang där cannabis ingår är generös och alla delar med sig. Däremot när rökningen utvecklas till en daglig vana börjar finansieringen ställa till problem. Utifrån de personliga kompetenserna och förutsättningarna löste informanterna finansieringen. Genom en blandning av månadspeng, sparade pengar, lögner och för vissa snatteri och småkriminella handlingar, har informanterna fått drogbruket att gå runt. Extraarbeten och heltidsarbeten är också vanliga finansieringsformer. I många fall har finansieringslösningarna varit av sådan art som samhället uppmuntrar till, till exempel att hjälpa till hemma eller att arbeta. I avsnittet Cannabisrökning i ungdomstiden beskrevs att en av cannabis funktioner är att det smälter in vardagen och i många fall faller inom det som uppfattas som accepterat beteende. Vilket får till följd att man kan leva som en del av samhället. Många andra droger tvingar människor till ett utanförskap på grund av att konsekvenserna för individen blir för omfattande för att de skall kunna ingå i samhällsgemenskapen. Detta ger en person som röker cannabis en möjlighet att arbeta med enklare arbeten och uppföra sig i sociala sammanhang. Samtidigt är de tonåringar vilket ger dem en möjlighet att lura sina föräldrar på pengar och ljuga utan att det uppfattas som alltför konstigt under en period. Slutligen och inte minst redovisar informanterna en stark önskan om att själva ansvara för finansieringen för att på det sättet skapa kontroll över sitt liv. Denna drivkraft har bidragit till att de tagit ansvar och inte gjort sig beroende av andra. Om de gjort sig beroende av andra hade risken råka illa ut ökat. Harriet berättar att hon finansierade sina cannabisinköp helt på egen hand. Harriet hjälpte ofta till hemma och hos sina morföräldrar och tjänade på det viset en slant. Det var arbete i form av fönsterputsning och gräsklippning. Vidare berättar hon att hon har sommarjobbade via kommunen och i bilindustrin. När det verkligen krisade brukade hon låna pengar av sina syskon:

”Jag lånade ofta pengar utav mina syskon men jag betalade alltid tillbaka och sen har jag alltid hjälp till hemma hos mina farföräldrar. Jag fick pengar genom att tvätta fönster och klippa gräset. När jag sommarjobbade fick man pengar också.” Harriet

Gilda berättar om sitt trixande för att få ihop pengar:

”Någon gång fixade jag pengar av min farsa eller så jag brukade sno saker som jag sålde. Om kompisar ville en tröja från HM till exempel och den kanske kostade två hundra spänn då fick jag hundra spänn för den. Sedan jobbade jag. Direkt när jag slutade gymnasiet började jag jobba.” Gilda

En del av lösningarna på finansieringsproblemen är födda ur mycket personliga kreativa idéer. Dessa lösningar är inte något som ungdomar i allmänhet kan använda sig av utan de är uppkomna ur den personliga kontexten som någon av informanterna befunnit sig i. En kombination av stark drivkraft att röka cannabis på daglig basis, med en stor förmåga till problemlösning, samt den starka kraften i att klara sig själv, gav upphov till egensinniga lösningar. Till exempel berättar Anna att hon på grund av sin socialt utsatta bakgrund, där hon inte haft något stöd av föräldrarna, tvingats lära sig att hushålla med knappa resurser. Hon finansierade sin cannabisanvändning inom ramen för försörjningsstödet hon erhöll från kommunen. De ekonomiska nivåerna är låga för en ung människa som erhåller försörjningsstöd. I och med detta fick hon avstå en massa andra saker då cannabisrökningen prioriterade sig själv. Felicia exemplifierar genom att berätta att hon, förutom att hon pantade burkar, letade efter växelmynt hemma och sålde kläder på loppisar, så umgicks hon ofta med cannabisförsäljarna. Det var en medveten strategi i syfte att få extra droger eller få ett bättre pris för att hon hjälpte till. Felicia säger:

”Det inte särskilt svårt och att fixa. Sedan var jag en sådan person som hjälpte folk att fixa. Jag är väldigt social och jag tycker om att känna folk. Jag tycker om att vara en del av saker. Jag hängde ofta med mina beknare. Då fick man lite extra nästa gång, man fick det lite billigare eller så kanske man fick lösa loss en bit till någon annan och kanske fick lite pengar för det. När man väl har kommit i det då är hur lätt som helst. Det är inget jobb!” Felicia

Riskmedvetenheten är hög och säkerhetsåtgärder är en självklarhet. Att tjejer i de här miljöerna riskerar att råka illa ut är informanterna är väl medvetna om. Detta formar deras agerande i alla skeenden av cannabisrökningen från umgänget till införskaffandet vidare till festliga tillfällen. Risken att de som tjejer blir lurade och får mindre med cannabis för pengarna, får dåligt cannabis eller att de blir nerslagna, är större menar informanterna. Genom att aldrig köpa droger ensam, att ha med sig en killkompis och att inte handla av okända säljare, ser de till att minska riskerna för att råka illa ut. När det gäller att kommunicera sina egna fysiska gränser krävs ett mycket tydligt agerande. Informanterna beskriver alla att de själva är bra på att kommunicera sina egna fysiska gränser om det behövs. För studiens informanter har det inte varit några tveksamheter kring varken våld eller sex. Harriet berättar att hon aldrig varit utsatt för några övergrepp. Om någon försökt närma sig henne sexuellt och hon inte varit intresserad har hon sagt nej och varit väldigt bestämd. Vad hon vet har ingen av hennes kompisar heller drabbats av våld eller övergrepp. Harriet säger:

”Jag tänker alltså, vill jag inte så vill jag inte. Vill jag så vill jag men vill jag inte så är det... Det är väl många saker jag har gjort när jag var påverkad också men att det har varit på mina villkor. Vill jag inte så vill jag inte.” Harriet

En av riskerna och baksidorna med narkotikaklassade medel är att de är olagliga. På grund av detta tvingas cannabisanvändarna närma sig den kriminella världen och på detta sätt riskera att förlora kontrollen. Att hanteringen av cannabis tvingat informanterna till att begå kriminella handlingar är försvårande för alla. Alla informanter beskriver konsekvenserna som narkotikaklassningen innebär för dem som svåra. Det är besvärande att de måste fixa fram pengar på ibland olagliga sätt och att de tvingas till ständiga lögnar. Det kriminella livet runt cannabis intresserar inte någon. Några har fascinerats inledningsvis av spänningen men ingen vill leva ett liv där kriminalitet ingår. Det ingår inte i deras berättelse om sig själva. Flera av informanterna tar till och med starkt avstånd från de kriminella inslagen. Men längtan och kraften i drogen har fått dem att övervinna sitt motstånd mot de kriminella inslagen. Anna berättar att hon alltid tyckt att det varit besvärligt att cannabis varit olagligt. Det är viktigt för henne att saker går rätt till. Hon har inte tyckt om att beblanda sig med de kriminella aspekterna. Men eftersom hon så innerligt behövde cannabis tvingades hon att tänka bort knuten i magen, nervositeten och oron. Eftersom oron ändå var ständigt närvarande i livet, oavsett kriminalitetsaspekten eller inte, tog hon kontroll över sin oro genom att stålsätta sig i de kriminella momenten. Hon säger att hon ville ha den tillflykten som cannabis gav henne och genom att ta kontroll över sina rädslor fick hon utdelning i form av semester från det besvärliga.

”Så är det alltid när man gör något som inte är helt korrekt. Man vet att det är fel på något sätt och då blir det en knut i magen, en nervositet som kan växa till oro. Nu vet jag med mig att det där första tillfället när jag stod där för att köpa den här drogen som jag hade fallit för var det ett beslut jag tagit att se bort från pirret och nervositeten, oron i magen. För att det vägde tyngre att få tag på det som fick mig att må så bra. Då har man fått leva med det dessa år att den där knuten i magen finns. Man har blivit lite mer härdad kan man säga genom detta. Sedan var ju oron någonting som var närvarande i allmänhet runt omkring i livet så att själv ta ett beslut att göra någonting som var väldigt oroväckande eller spännande som jag nästan skulle kunna säga var mer av en kontrollerad oro kan man säga. Jag kontrollerade min oro istället för att den drabbade mig och så gjorde jag någonting som var spännande. Det blev som om jag gick och hämtade en nyckel till ett medicinskåp på gatan” Anna

Aktivt skapande av ett eget oberoende jag

En av idéerna med att röka cannabis regelbundet är att skapa sig en egen plats, en trygg identitet, ett bestående tillstånd som man själv styr över. Cannabisrökningen blir ett medel för att nå denna plats. Ingen av informanterna har haft ambitionen att droga bort sig utan strävan har varit ett kontrollerat användande. Cannabis blir botemedel mot inre tvivel och melankoli, mot en oöverblickbar omvärld och mot relationers osäkerhet. En medveten strategi att vara oberoende, framförallt i rela-

tion till män/pojkar, är genomgående. Önskan om kontroll är också riktad mot psykiatri för några. Att inte vara i händerna på läkares bedömningar kring ångesten och nedstämdheten är en anledning att försöka reglera det psykiska hälsotillståndet med hjälp av cannabis. Eftersom de var ute efter att skapa denna trygga plats var det viktigt för informanterna att inte vara beroende av att någon annan förser dem med cannabis. Genom att informanterna har köpt och fixat cannabis själv har de skapat kontroll. De har alla haft egna strategier och handlingsplaner för att själva ordna finansiering och fixa fram cannabis. De har planerat och agerat för att inte tvingas till desperata handlingar för att få tag på cannabis. Gilda och Cecilia uttalar sig om vikten att ansvara för sitt eget cannabis.

"Varför skulle en kille betala, förstår du vad jag menar? Jag tänker att det blir en himla maktobalans om man ska ha en sexuell relation med någon som skulle betala. Det blir någon slags prostitution." Gilda

"Han (pojkvännen) vet inte om att jag har (cannabis). Jag har i BH:n. Jag vet att jag har i BH:n. Tar hans slut så vet jag att då kan jag ta fram mitt... hahaha jag har kvar... Jag måste veta att jag har!" Cecilia

Det har varit möjligt att använda cannabis som ett medel för mer personlig kontroll då cannabisrökning går att genomföra i vardagen utan för stora omedelbara risker. I förhållande till alkohol blir cannabis en lättare drog att administrera. Trots att alkohol inte är förenat med narkotikalagstiftningens stigma är risken att drabbas av kontrollförlust större med alkohol. Intentionen att livet skall flyta på är stark, cannabis blir ett bra alternativ. Den här aspekten är tidigare beskriven i studien men temat återkommer som ett bärande inslag och fyller därför sin plats även i detta kapitel. Felicia berättar att i jämförelse alkohol är cannabis lättare att kontrollera. Har man druckit för mycket är det kört, menar Felicia, men med cannabis kan man välja och ha kontroll, styra hur långt in i ruset man går. Felicia säger hon kunde anpassa sitt rus efter vad hon gjorde. Cannabis går in i vardagen utan för mycket konsekvenser och man kan fungera hyfsat vanligt. Hon säger:

"Det ger inga synliga effekter eller biverkningar om man säger så, lika snabbt som andra droger utan det kan gå längre tid." Felicia

Inga uttalar sig i samma fråga och menar att cannabis är mer lättdoserat:

"Jag gillar inte att inte kunna bete mig bland folk. Det är liksom det värsta jag vet och jag kan ju inte dricka och hantera det. Det är ju aldrig så att jag blir helt borta, förutom kanske någon enstaka gång. Men det är ju samma med cannabis. Där har jag aldrig... Det är inte samma grej med cannabis. Jag kan liksom inte bli helt borta. Jag kan ändå kontrollera det på något sätt. Det är väl det folk tycker är bra. Att om du röker så blir det inte samma sak som när du dricker, för det går ur och sedan kan du röka en till." Inga

En annan aspekt av strävan mot ett oberoende, är att genom att befinna sig i en cannabismiljö och att vara lite mer som en kille, ur ett normperspektiv, innebär en frihetskänsla ifrån den begränsade tjejnormen. Cannabisrökandet verkar bidra till att forma om tjejernas sätt att bli mer likt ett pojksätt. Flera av informanterna beskriver också att de som barn trivs bäst tillsammans med killar och att deras sätt är lite mer killigt från början. Att bete sig som en pojke beskrivs av informanterna som att inte vara för känslig, bete sig tufft, vara självständig och oberoende. Anna berättar att det varit bra för henne att umgås med killarna i cannabismiljöerna. Killar är lite rakare och kortare i tanken när man umgås med dem. Anna själv pratar, känner och tänker mycket, så det har varit en utmaning för henne. Vidare tycker Anna att hon genererat ett mod av att umgås med killarna och att hon haft en cool roll tillsammans med killarna. Anna har aldrig hamnat i en offerposition i förhållande till killarna. Hon kan se att det är en lätt roll att falla in i men för henne återkommer strävan efter kontroll.

"Jag aldrig har aldrig varit beroende av att någon annan har tillfört mig drogen utan att jag har funnit en kraft och en självkänsla i att själv skaffa, jag har varit lite cool i det och lite tuff och lite modig och lite pondus i att ha själv." Anna

Precis som med andra berusande substanser finns risken för kontrollförlust närvarande. Att använda cannabisrökning som ett av medlen för att skapa sig en oberoende plats är riskfyllt. Med cannabis kommer kontrollförlusten successivt smygande. Med många andra droger, till exempel alkohol eller tabletter, är kontrollförlusten mer direkt, mycket beroende på den akuta giftigheten. Så småningom om hamnade informanterna i ett tillstånd av att röka för rökandets skull, inte för att de aktivt ville röka. Det är också så att cannabisrusets tillslag blir olika mellan olika rökstillfällen. Särskilt blir detta tydligt om man lägger in en tidsaspekt. Ruset kan inledningsvis vara njutbart medan längre fram i processen förändras, för att så småningom upplevas meningslöst eller obehagligt. Vidare bidrog cannabisrökningen till att informanterna exponerades för andra droger vilket inte var syftet. Jenny berättar att hon är ambivalent inställd till cannabis. Hon menar att ruset är beroende av vilka tankar som finns i huvudet innan man röker vilket skapar en osäkerhet hur droger upplevs. Jenny tycker om att röka cannabis men hon kan se baksidorna tydligt:

"Alltså det var ju bra för att jag mådde bättre av det men det förstörde så jävla mycket på så få år, så att det förstörde liksom fem år av tonåren. Det förstörde halva tonårstiden nästan." Jenny

En ytterligare aspekt av att förlora kontrollen är att tjejer generellt sett drabbas mer av andras kritiska bedömningar än vad killar gör. Detta är informanterna mycket medvetna om. Det handlar både om att de socialt kan stämpas som svaga och opålitliga men också att tjejers problem av samhället stämpas som individuella psykiska problem. Harriet berättar att det finns en idé i samhället om att det inte är fräscht

med tjejer som missbrukar narkotika men, säger hon, det är väl inte fräschare bara för att det är en kille som gör det.

"Det har väl alltid varit så att tjejer skall vara fina flickor, mammas flickor och man skall inte hålla på med droger." Harriet

Personlig agens som strategi

Alla informanter beskriver sig som aktiva agenter i sina liv. De är inte passiva mottagare i något skede. De vill något, gör en bedömning av läget och genomför det. Ta för sig utan ånger och aggressivitet är utmanande strategier för flickor i vårt samhälle men de återkommer i berättelserna om att skapa sin roll. Flera av informanterna har använt sig av strategier som traditionellt ses som manliga handlingsmönster, till exempel hot om våld eller ta för sig av livets möjligheter av egen fri vilja. Informanterna agerar aktivt utifrån vad de uppfattar som sina egna personliga agendor. Det kan handla om ångestlindring eller njutning som rökandet tillför. Oavsett, utvecklar informanterna en logik utifrån var de befinner sig. Idén om att tjejer och kvinnor är passiva mottagare av droger eller underordnade missbrukande män stämmer inte i denna undersökning. Kvinnor befinner sig i en underordnad position i samhället i stort men det gapet verkar inte vara mer framträdande i informanternas berättelser. Det är snarare så att informanterna verkar ha utvecklat smarta strategier för att förhålla sig till dessa ojämlika mönster. Att göra sig till tjej i cannabismiljön är som att åka slalom mellan olika roller. Under den inledande fasen och fram tills dess att det börjar uppstå större problem finns det fördelar som utnyttjas flitigt av informanterna. Att bli bjuden på cannabis, att slippa bli konfronterad, att få bli ohämmat glad utan att tänka på morgondagens vedermödor är förstärkande faktorer. När de sedan överraskar omgivningen med ospecifikt könsrolls beteende, såsom att inta höga doser, agera aggressivt och bestämt, vinner de ytterligare respekt för det. Dessutom är en framträdande anledning för att informanterna att inte låta missbruket fortskrida, bevarandet av den personliga agensen. Kajsa berättar att hon inte känner igen sig i påståenden om att tjejer skulle ha en underlägsen roll i knarkvärlden, att tjejer skulle bli utnyttjade och nedtryckta. Själv, menar Kajsa, har hon alltid varit nogga med att aldrig umgås i kretsar där nedvärderande värderingar är rådande. Kajsa beskriver att hon också var noggrann när hon köpte cannabis eftersom hon ville ha bra grejer för att inte råka illa ut. Kajsa brukade be att få prova att röka innan hon köpte något cannabis. Hon frågade om de inte kunde rulla en ihop, röka och sitta och snacka lite. Kändes det bra kanske hon till och med blev stammis hos honom. Kajsa drar en liknelse:

"Nej, nej, nej skulle du köpa, skulle du köpa om någon kom fram och sa "Jag har en påse kött, vill du köpa det här, jag har inget kvitto och jag vet inte vad det är för typ av kött, vill du det?" Skulle du ha gjort det?" Kajsa

Sluta använda cannabis

Kapitlet handlar om informanternas erfarenheter av att ha slutat missbruka droger. Informanterna är vårdvana och har erfarenheter av olika sorters vård och behandling. De har alla mött professionell personal under svåra perioder i sitt liv och har i denna studie delat med sig av sina erfarenheter.

Sammanfattningsvis så här inledningsvis kan sägas att det professionella bemötandet kommer in i ett läge när tillvaron är mycket osäker för informanterna. De mår mycket dåligt och har svårt att ta ställning till framtiden. Svårigheterna är kopplade till det egna psykiska måendet men också till svåra känslor relaterade till omgivningen. I detta läge möter informanterna de professionella som delvis befinner sig i ett vårdssystem som inte uppmuntrar kontinuitet i behandlingen. Informanterna vill delta i planeringen av behandlingen som de vill skall pågå under lång tid. Samtalsbehandling har varit ett avgörande viktigt inslag i behandlingen. Informanterna uppmanar enhälligt professionella att inte låta sig styras av sina förutfattade meningar om tjejer i missbruk.

Förändringens villkor

Kriser och livskriser är utlösande för att sluta-processen startar. Bland informanterna finns exempel på allt ifrån fysiska sjukdomstillstånd, sociala svårigheter och på allvarliga psykiska tillstånd som självmordsförsök. När cannabisrökningen inte längre hjälper för att hantera livssituationen tvingas personen till förändring. Starten på processen mot drogfrihet är diffus och tveksam. Många blir påkomna av anhöriga och trots uppenbara problem, fortsätter de att hävda att problemen inte är så allvarliga. Att börja sluta innebär inte att man slutar använda cannabis utan det är mer att man börjar problematisera och försöka begränsa sitt användande. Trots uppenbara svårigheter är idén att cannabis inte är en farlig drog stark även i sluta-processens inledning. Detta får till följd att många tänker att de kan fortsätta röka i måttliga mängder. Gemensamt för alla informanter är att de mådde dåligt och att de var vilsna i den inledande fasen. Harriet uttrycker sig på detta sätt:

”Det var ångest. Jag låg och grät och mådde jättedåligt och fick ångest och så

tänkte jag, att det kommer inte att sluta bra och såna grejer. Sedan var det ju mycket problem hemma och då var det ju mycket enklare att ta droger för att inte tänka på det då. Men sen i slutändan så kommer allt tillbaka ändå, för stunden är det bra när man röker men sen blir det bara sämre.” Harriet

Det blir svårt när de anhöriga blir inblandade. De anhörigas oro och skulden som drabbar den unge är smärtsam. De gamla problemen som man hade innan man började röka blir aktuella igen. Särskilt blir detta ett problem eftersom den unge ofta försöker dra ner på rökandet och de andra inblandade drogerna eftersom de blivit påkomna och då blir känslorna än starkare. Kombinationen, anhöriga som trycker på samtidigt som abstinensbesvären gör sig gällande ökar svårigheten att stå ut. Gilda berättar att hon var mycket ambivalent till att börja i behandling. Det var helt enkelt för smärtsamt med alla svårigheter som hon var tvungen att förhålla sig till. Gilda uttrycker sig så här:

”Det jobbiga var när vi pratade väldigt mycket om min familj och min pappa och min mamma. Jag hade någonstans något år innan börjat förstå att min pappa var en väldig grovalkoholist. Jag förstod inte det riktigt tidigare för jag trodde att det var normalt att dricka så mycket. Det var ganska jobbigt för jag hade inte bearbetat det alls. Min relation till min mamma var fylld av skuldkänslor. Jag var hela tiden orolig för att hon inte skulle må bra. Så mycket under den tiden gick ut på att jag försökte göra det så bra som möjligt för min mamma som hade det jobbigt.” Gilda

Att sluta röka cannabis innebär början på en längre förändringsprocess utdragen i tid. Ibland handlar det om flera år. Informanterna vittnar alla om att processen tar tid och slutandet innehåller ett stort mått av personlig förändring. Slutandet ger i sig möjlighet till utveckling. Det psykiska och fysiska måendet försämras under tiden som slutandeprocessen pågår. Tvärtom mot vad man hoppas på mår man sämre när man börjar sluta med droger. Flera av informanterna beskriver hur de blandmissbrukade för att stå ut. Ibland blandmissbrukade de för att kunna fortsätta röka, ibland för att effekten avtagit av cannabiset, ibland för att göra sig illa eller för att beroendet slagit till. Informanterna beskriver att deras fysiska, psykiska hälsa var i mycket dåligt skick och flera var tvungna till ineliggande avgiftning. Jenny beskriver känslor som dök upp när hon försökte sluta:

”Från början var det för att jag har förlorat kontakten med vänner och familj och då kände jag att jag ville sluta och vara mig själv igen. Men när jag hade försökt att sluta blev det bara att jag mådde sämre, så jag ville ändå inte vara med mina vänner eller någonting. Senare blev det bara för att jag kände att jag inte hade något liv under de åren. Jag kom inte ihåg grejer och jag hade.... det jag kommer ihåg är att jag satt på en soffa och pratade typ, visst jag hade roligt för den stunden men det är ingen rolig berättelse liksom.” Jenny

Bemötande och behandling

”Jag fick en kram av en socialsekreterare en gång. Det var fantastiskt!” Anna

Annas citat får inleda avsnittet för att belysa längtan efter mänskligt och varaktigt bemötande som informanterna önskat sig. Resultatet från denna studie visar att det har tagit lång tid för alla informanter att sluta använda cannabis och att må bättre. Stödet eller behandlingen är olika intensiv och har olika motiv under olika perioder och det behövs olika former av stöd eller behandling allteftersom. Flera av informanterna har växlat mellan slutet och öppenvård under sluta-processen. Det är avgörande med långa behandlingskontakter och att personkontinuiteten består. Eftersom behovet av stöd växlar krävs det en anpassning av stödsystemet. Informanterna vittnar om att vårdssystemet inte är uppbyggt utifrån dessa premisser idag varför informanterna utsatts för hårda prövningar i deras försök att bli drogfria. När de äntligen träffat någon/några i vårdapparaten som de känner förtroende för är de mycket tacksamma. Informanterna lovordar sina behandlingskontakter. Gilda berättar att hon har ett utvecklat beroende av både cannabis och alkohol. Hon gick hos samma behandlare på en öppenvårdsmottagning i fyra år och medicinerade dessutom med antabus en period efter utskrivningen från avgiftningsavdelningen. Förutom samtalsbehandling och avgiftning fick hon hjälp av ett mellanvårdsteam ett halvår efter inläggningen på avgiftningsavdelningen. Gilda värderar relationen till sin behandlare högt och ser samtalsbehandlingen som kontinuiteten i behandlingen:

”Det var höjdpunkten i veckan (samtalstimmen). Jag tyckte så himla mycket om henne (behandlaren) så jag gjorde som hon sa. Det har alltid känts att hon är intresserad på riktigt. Verkligen. Man märker ju det på människor. Jag tyckte att jag märkte det på henne och det kändes som att vi var lika ibland... vet inte. Och att hon var så omtänksam också tror jag. Hon tog mig på allvar tror jag.” Gilda

Relationen till behandlaren är avgörande i arbetet mot en annan vardag. Det går inte nog att betona vikten av relationens betydelse i behandlingsarbetet. Ingen av informanterna nämner att specifika metoder, yrkesgrupper, funktioner, slutet eller öppenvård, varit avgörande. De landar i faktumet att de mött någon eller några som de känt gemenskap med och att de känt att denna någon brytt sig på riktigt. Det verkar handla om en kombination av ömsesidig respekt och att den professionelle kan förmedla kunskap, är rättfram men samtidigt varsam och att den professionelle är snäll och är genuint intresserad av ungdomen. Anna är den som gått längst tid i samtalsbehandling:

”Det var lagom, det var jättebra, det var helt perfekt absolut men sedan har jag ju behov av att prata. Det måste jag säkert ha resten av livet. Att prata av mig i sju

Års tid gav mig absolut den tryggheten och stabiliteten i mig själv som jag behövde. Det är fantastiskt! Jag har ju fått otroligt mycket verktyg som jag kan arbeta med nu härifrån och de finns i mig. Jag måste arbeta med dem när det blir jobbigt och om någonting dyker eller om jag får något motstånd då hör jag fortfarande hennes (behandlaren) röst faktiskt. Det ekar i mig, det är så fantastiskt! Sju års tid med terapeutisk hjälp och få se mig själv, och få förstå mig själv. Det har varit väldigt bra!” Anna

Oavsett om det är behandlare, socialsekreterare, stödpersoner eller sjukvårdspersonal som står för bemötandet och behandlingen, behöver de vara kunniga kring ungdomstiden, missbruk och behandling, för att möjliggöra förändring. Informanterna trycker särskilt på att hjälparna behöver ha en icke-dömande hållning. De återkommer till att de vill känna sig fria att kunna uttrycka sig utan att bli kritiserade eller korrigerade. Det är avgörande viktigt för informanterna att få prata om det de vill och utgå från det de definierar som problemet. Vidare verkar det viktigt att fokusera på vad som fungerar i livet och att kunna prata om andra saker än missbruk. Kajsa berättar att hon inte kan säga vad samtalen med behandlaren handlade om men att det känts bra. För henne har det handlat om att hon kunnat berätta om hon gjort en dum grej utan att blir kritiserad. Det har hänt att Kajsa rökt efter att hon slutat och då har det varit viktigt att få prata om det. För Kajsa är många saker i livet en utmaning samtidigt som hon gläds åt livet. Citatet belyser ett samtalsämne som Kajsa diskuterat med sin behandlare:

”Jag skulle inte vilja se mig som beroende utan jag skulle bara... Det är så gott, så ge mig, det är inte det att jag inte kan klara mig utan. Det är mest att det luktar så gott, det luktar så gott... (fniss)...” Kajsa

Samtalsbehandling har varit en nödvändig del i behandlingen för informanterna. Det finns många olika former av behandling mot missbruk och att samtalsbehandling varit viktigt för studiens informanter bygger till viss del att de rekryterats från öppenvårdsmottagningar. Men samtalet som behandlingsform behövs för att skapa mening med erfarenheter då mening skapas i sociala processer (Gergen 2009). Man behöver också få möjlighet att öva sig på att prata och öva sig på att lita på någon annan, gärna över tid. Informanterna beskriver att de fått möjlighet att gå en längre tid i samtal och att de fått vara med och styra upplägget. Just att de fått vara delaktiga i samtalsbehandlingens utformning och att de fått gå länge i behandling är avgörande. Det är också viktigt att samtalsbehandlingen funnits där samtidigt som informanterna deltagit i andra aktiviteter och på det sättet kunna resonerat om det nya sammanhanget. Dalia berättar att hon började gå i samtal hos en behandlare i öppenvård samtidigt som hon lämnade urinprov. Hon började trappa ner på rökandet men hade ändå känslan av att hon nog skulle fortsätta droga längre fram. Avgiftningsperioden varade i två månader och är det värsta Dalia varit med om. Hon

ville bara fly tillbaka till "sin bubbla". Dalia var ofta väldigt arg på sin behandlare och hon ville rymma hemifrån. Nu är hon väldigt tacksam mot sin behandlare som stod ut med henne och att behandlaren stöttade henne när hon läste upp sina betyg. Citatet får illustrera processen:

"Efter avgiftningen kunde man liksom känna av hur mycket man förlorade på detta. Man förlorade vänner, man förstörde för sig i skolan, man såg sina föräldrar bli väldigt sårade, man såg andra personer bli väldigt sårade. Alltså när man höll på var det bara jag, jag, jag. Man insåg inte att man hade sagt upp kontakten, att man betett sig som ett riktigt svin om man säger så. Man blev ändå ganska ensam eftersom jag var tvungen att kapa alla mina kopplingar till mitt gäng, till dem jag hängde med. Man blev så ensam. Det var väl då jag såg min chans att söka till KomVux, att få detta att vända, att visa att jag är mycket bättre än vad jag var eller vad jag gjorde mig till. För det är ganska svårt att se att det faktiskt var jag som satte mig i den här skiten, att det är liksom lättare att skylla på någon annan fast det var faktiskt jag som bestämde det själv. Det var jag som drog det så långt att det blev som det blev." Dalia

Tjejer i behandling

Det är särskilt viktigt med tjejer att man skiljer på vad vi uppfattar av insidan och vad vi ser på utsidan. Informanterna är tydliga med att bara för att man är en söt ung tjej betyder inte det att man inte har behov av hjälp. Personal utsända av samhället i syfte att upptäcka och hjälpa ungdomar behöver uppdatera sin kunskap om missbrukande tjejer. Informanterna säger att personal utgår från pojkars behov och försöker bemöta tjejer utifrån detta. Flera av informanterna blir upprörda när de berättar om sina erfarenheter av att bli annorlunda behandlade i förhållande till killarna. Cecilia berättar att när hon var inlagd för avgiftning engagerade personalen sig mer i killarna som var inlagda samtidigt. Socialsekreterarna som besökte avgiftningsavdelningen ordnade med kontroller, skola, vård och fritidsverksamhet till killarna medan flickorna inte alls fick samma uppbackning. Cecilia berättar att denna uppfattning kom hon fram till då ungdomarna som låg inne jämförde sina planeringar efter vårdplaneringsmötena som hölls på avdelningen med familjen och socialsekreterare. Cecilia säger:

"Många tjejer som gick ut därifrån de hade ingenting, bara lämna urinprover två gånger i veckan. Killarna, alltså de hade skola planerat, de hade lägenhet, alltså de hade allt bara på två veckor. Det kändes som vi tjejer vad NEJ!" Cecilia

Kajsa fortsätter om vikten att inte utgå från det sociala könet utan mer individanpassa insatserna:

"Nej bara för att jag är tjej så har det absolut ingenting med mitt knarkbruk att

göra. Jag kanske röker lika mycket som en 200 kg stor kille. Skall jag bli behandlad som en liten chiwauwa då. Det är så sexistiskt på något sätt om alla tjejerna ska bli särbehandlade bara för att du är tjej. Men om man vill ha tjejgrupper så ska man självklart få ha det men jag skulle säga att jag skulle inte vilja ha det.” Kajsa

Det är viktigt att uppmärksamma tjejer med bekymmer tidigt. Vuxna behöver lära sig hur små flickor kan göra när de mår dåligt och de behöver bli modigare i sina frågor. Informanterna menar samstämmigt att de synt och märkts innan de började röka cannabis. Bland informanterna finns både de som agerat ut och de som varit tysta som barn. Men oavsett det som synt har de inte erbjudits någon hjälp. Informanterna tror att det beror på den ojämlika samhällsstrukturen och bristande kunskap om tjejer. Jenny berättar att hon tror att det är svårare för behandlingspersonal att förstå sig på tjejer, särskilt om de har drogproblem, eftersom killar är normen i samhället. Jenny tror att man riskerar att tjejer inte berättar om sina problem när man utgår från killars erfarenheter.

”Jag känner mig så fördomsfull när jag säger någonting nu. Jag tror att man... ja alltså att många förväntar sig att tjejer, de är duktiga tjejer de testar bara, de klarar sig själva. Sedan kan tjejerna vara utan när de testat klart. Och med killar så är det så här, att ”nej men han är en problempojke”, han hamnar i trubbel liksom. Han behöver vår hjälp och så är det absolut inte...” Jenny

Informanterna vill bli inblandade i behandlingen och att professionella engagerar sig i dem. De vill att vuxna skall orka med att lyssna på det de har att berätta oavsett hur lång tid det tar att komma framåt. De pratar om dialog. Inte ett samtal där den vuxne talar om vad den unge skall göra utan där den vuxne frågar vad den unge vill. Gilda berättar att när hon var inlagd för avgiftning undrade personalen varför hon var på avdelningen. De tyckte att hon var så glad och positiv. Gilda menar att det var så här hon gjorde eftersom hon är drabbad av duktighetskomplex. Istället grät hon i sin ensamhet. Gilda berättar vidare att det fanns en person på avdelningen som såg henne:

”Hon förstod att jag bara gick omkring och låtsades och att det var mitt sätt att hantera min ångest och min sorg just då. Hon såg att jag behövde prata. Jag behövde någon som såg mig och hon insåg väl att alla fungerar inte på samma sätt. Hon frågade sig hur skall jag hjälpa henne och vi gick ut och gick promenader.” Gilda

Informanterna tror att tjejer som röker cannabis mår psykiskt sämre än killar som röker cannabis. Tjejer har i större utsträckning bekymmer med depressioner och självskadebeteende menar informanterna. Några kan ha med sig trauman in i missbruket. Genom att missbruka riskerar man sedan att drabbas av ytterligare trauman. För tjejer blir det ett mer aktivt val för att reglera sitt mående med hjälp av cannabis menar informanterna. Flera av informanterna hävdar också att tjejer drabbas värre

av drogens negativa effekter och återhämtar sig långsammare från ett missbruk än vad killar gör. Det är dessutom skamligare för tjejer att missbruka och det är svårare för tjejer att prata med sina kompisar om problemen eftersom tjejkompisarna tenderar till att informera föräldrarna om sin oro. För killar är det inte lika skamligt, menar informanterna. Ella berättar att hon tror och andra sidan att det är lättare för psykiatrin att diagnosticera tjejer med nedstämdhetsdiagnoser och med hysteri-stämpeln, för att tårarna ligger närmare hos tjejer och psykiatrin är full av fördomar. Läkare kan ha svårt att stå upp för unga tjejer.

”Jag vet inte men jag ser mycket tjejer som söker hjälp. De har mycket lättare att bli överkörda av vården och vara mer snälla och inte stå på sig. Jag tror att killar är mycket bättre på att stå på sig än vad tjejerna är och det gör att det blir svårt att få hjälp.” Ella

Informanternas resonemang om att tjejer drabbas värre av cannabissmissbruk än män verkar ha forskningsstöd. Kvinnor utvecklar i högre grad missbruk och beroende och drabbas av kraftigare abstinensbesvär samt återfaller oftare, än män. Detta som ett resultat av skillnader i endocannabinoidsystemen (Craft, M, Marusich, A, Wiley, J 2013). Kvinnor verkar vara mer känsliga för de subjektiva effekterna av ett cannabissmissbruk och beroendeutvecklingen verkar gå fortare, i jämförelse med män (Cooper, Z & Haney, M 2014).

Vändpunkter och eftertänksamhet

Kapitlet behandlar den diffusa punkten i tiden som går att benämna som vändpunkt, tiden därefter och de nya tankar som uppstår som ett resultat av de svårigheter man tvingats möta. Just i detta sammanhang fokuserar vi på processen att sluta använda droger och hur livet blev efteråt. Anledningen till att man inte kunnat fortsätta röka cannabis är lika personlig som varför man gillat att röka cannabis men det finns vissa framträdande mönster. Kapitlet hamnar kronologiskt efter Sluta använda cannabis eftersom det bygger på tankar och berättelser skapade efter att informanterna slutat missbruka.

Anledning till förändring

Sex teman framträder i berättelserna som avgörande för att en avgörande förändring startar. En person anger ofta flera anledningar till att de valde eller tvingades till förändring:

- Passagen från ungdomstiden till vuxentiden omöjliggjordes.
- Kontrollförlust eller risk att tappa kontrollen.
- Insikt att man inte lever sitt eget liv i kombination med att må dåligt.
- Sjukdomsdebut.
- Tvångsinsatser från samhällets sida.
- Föräldrarna förstår allvaret och blandas in i insatserna.

Alla informanterna i denna studie har bestämt sig för att inte röka mer cannabis eller i alla fall begränsa användandet till enstaka tillfällen. Det gemensamma draget i informanternas liv är att deras individuella identitetsberättelser gick in i väggen och kraven som det stundande vuxenlivet ställde upp gjorde fortsatt cannabisanvändning omöjlig. Tonårskriser blev till livskriser och informanterna valde att göra slut med cannabis och de andra drogerna de använt och inte fortsätta bygga en missbruksidentitet. Vändpunkten i berättelserna är inte en särskild punkt utan mer ett tillstånd i processen då det finns möjlighet till självreflektion kombinerat med ett ställningstagande. Dessutom följer det en handling kopplat till ställningstagandet.

Oftast upptäcker man sin vändpunkt när man blickar bakåt. Några av informanterna är fortfarande väldigt unga vilket gör det svårt med begreppet vändpunkt. Tydligt för alla är att de idéer de hade om sin egen framtida utveckling inte var möjlig om de fortsatte röka cannabis. Kajsa beskriver hur hon kom att tänka:

”Inte helt plötsligt men mer och mer så sitter jag där och är hög liksom och ”vad nu då?” Det var inte roligt längre och då kände jag att ”nej det här är väl inte för hela livet och det tar mig ingenstans”. Jag kommer aldrig att komma, jag vill väldigt gärna komma till Amazonas. Jag kommer aldrig att komma till Amazonas om jag sitter och röker gräs hela tiden, röker upp mina pengar. Det var mest det, att det tar mig ingenstans.” Kajsa

Rädsla att drabbas av kontrollförlust och en önskan om personlig agens är skäl för förändring. För flera av informanterna har cannabisanvändandet i sig varit ett sätt att ta hand om sig. När de varseblivit att de tappat kontrollen har slutandet blivit ett sätt att återta kontrollen. Som beskrivits tidigare på flera ställen är informanternas strävan efter personlig kontroll stark. När denna starka övertygelse ser ut att tapas bort är det ett skäl att förändra sin situation. Anna berättar att hon ännu inte bestämt sig för att sluta röka helt. Hon är öppen för att hon kan hamna i svårigheter i livet som kan kräva att hon röker cannabis igen i ångestreducerande syfte. Ibland vid vissa högtider använder Anna cannabis eftersom ensamheten och barndomsminnena då drabbar henne med full kraft. Vändningen för Anna kom i samband med att hon sökte hjälp i tjugofemårsåldern. Gränsen som inte fick passeras var när rökandet blev för rökandets skull och inte i syfte att må bättre. Successivt började Anna må bättre vilket resulterat i att hon inte behövde röka längre. Hennes bästa kompis stod vid hennes sida och uppmuntrade henne att söka hjälp. Eftersom självkontroll varit en stor motivation för Anna tidigare i livet använde hon samma kontrollönskan för att kontrollera cannabisrökandet. Jenny berättar att hon är mitt i sin vändpunkt nu. Hon jobbar med motivationen att fortsätta vara drogfri. Jenny uppger att hon har rökt någon gång sista tiden och att hon är ambivalent till cannabisrökandet. Det är skönt att röka samtidigt som hon vet att det inte är bra för henne på längre sikt. Dagen efter Jenny har rökt brukar hon ångra sig. När hon tänker efter är hon ändå ganska stolt:

”Jag är mer stolt över mig själv faktiskt, över att jag lyckades sluta. Jag har aldrig tänkt på att jag var så inne i det. Jag bara tänkt att varför slutar jag inte? Det är ju egentligen inte beroendeframkallande mer än psykiskt. Nu tänker jag att jag är faktiskt ganska stolt över att jag har orkat med det.” Jenny

Att drabbas av en personlig härds smälta, att inte känna igen sin livsberättelse är skäl att förändra livsstil. När det går upp för personen att den lever ett liv som den inte vill leva, att personen inte längre lever efter de värderingar som personen vill leva efter, kräver detta ett ställningstagande och en efterföljande handling. Att Berit be-

stämde sig för att lägga ner cannabisrökandet var en kombination av upplevelser. Rökandet var, enligt Berit, inte roligt längre, hon befann sig i en destruktiv relation med sin partner som kritiserade henne och hon började må psykiskt väldigt dåligt. Hon berättar att hon kände sig värdelös och hennes självförtroende, självkänsla och självrespekt var borta. När Berit tittade sig i spegeln tyckte hon att hon var ful:

”Ja alltså först i början när jag började så var det mest kul. Sedan blev som en mörk demon som bara åt upp mig inifrån och i slutet, sista gången jag rökte då kommer jag ihåg att vi sitter i en soffa och vi rökte och det kändes som att det rinner svett, blod typ och det rinner över hela ansiktet och jag sitter och tror att alla pratar om mig, alla skrattar åt mig. Alla kollar precis vad jag gör, tycker att jag är jättekonstig och jag känner mig så ful och äcklig, så här du vet. Det var hemskt typ och sedan efter det så bestämde jag mig för att jag kan inte röka mer för då hade det gått så långt att jag kunde börja gråta under ruset för jag fick skuldkänslor för föräldrar, morföräldrar, syskon alltså vad jag gjorde mot mig själv och hur dom skulle se på mej och så kunde jag känna att jag förstörde mig själv typ så jävla mycket.” Berit

När en sjukdom debuterar eller att hälsan sviktar på annat sätt är ett tungt skäl att förändra sig. Några informanter har varit tvungna att sluta röka cannabis på grund av livsavgörande hälsoskäl. Det är omvälvande att som ung drabbas av sjukdom och detta faktum har haft avgörande betydelse för flera informanter när det gällde att ändra livsstil. Felicia berättar att hon gjorde ett självmordsförsök och då blev hon inlagd på en psykiatrisk avdelning. Sedan blev hon överflyttad till en avgiftningsavdelning för ungdomar när missbruket blev känt. Där började de ställa frågor om hur hon mådde och ge förklaringar till hennes mående. Förklaringar som hon längtat efter sedan hon var liten. Felicia berättar att hon tidigare många gånger sökt efter hjälp för sin ångest men att det här var första gången som någon intresserade sig. Hon fick lära sig att uttrycka sig. Felicia uttrycker ilska över att hon var tvungen att behöva gå så långt som till en avgiftningsavdelning för att någon skulle hjälpa henne. Felicia menar att hennes bipolära sjukdom debuterade för ett och ett halvt år sedan och att hon troligtvis bär på anlag men att cannabisrökandet varit den utlösande faktorn för sjukdomen. Felicia berättar om när hon blev inlagd för avgiftning:

”För första gången i livet så var det faktiskt folk som frågade mig. Jag visste ju att jag inte mådde bra men jag visste ju inte vad som var fel. Jag kunde ju inte uttrycka vad, varför jag inte mådde bra och varför jag använde... vad jag nu använde. När de började ställa frågor och jag lärde mig att prata. Då fick jag lära mig att uttrycka mig själv, kunna prata om att jag inte mådde bra, hur jag inte mådde bra och det är när det känns så hemskt. Att jag behövde ta mig så långt som till att komma till en avgiftning för att få den hjälpen. Jag pratade med mina kuratorer. Jag var hos en kurator första gången när jag var tretton och pratade om att jag hade ångest och att jag behövde hjälp och jag fick ingen hjälp. Jag har varit på vårdcentralen

där jag bodde då och på en annan vårdcentral och sedan orkade jag inte. Det var ingen som lyssnade.” Felicia

Tvångsinsatser från samhällets sida kan vara en annan anledning att förändra sig. En av informanterna har varit tvångsomhändertagen enligt LVU. Cecilia berättar att hon är mitt i sin förmodade vändpunkt. Ofta blir det ju en vändpunkt i efterskott men Cecilia beskriver ändå tiden på institutionen som hon är placerad på som en tid av eftertanke och förändring. Cecilia tycker att det som var värst med drogerna var att hon blev så arg och aggressiv. Hon kände inte igen sig själv i dessa känslor och beteende. Egentligen är hon en positiv och snäll person. Cecilia menar att hon är så snäll att hon tenderar till att bli dum. Cecilia blev rädd för ilskan och att hon inte hade förmågan att hantera den. Det är i den här upplevelsen som hennes motivation finns idag.

”Jag är lite besviken på att jag har missat väldigt mycket från sexton till arton. Det är ju den roliga tiden i livet men för min del var inte alls roligt. Jag tänker att jag känner tacksamhet i alla fall för att jag fick denna hjälp.” Cecilia

När föräldrarna informeras och blandas in startar en förändringsprocess. Detta beskrevs som en besvärlig upplevelse i avsnittet Förändringens villkor men i efterhand framstår det som en meningsskapande vändpunktsprocess. Föräldrarna kan ha hållits utanför missbruket och inte varit informerade om omfattningen men när det börjar bli delaktiga tar förändringsprocessen nya tag. Det blir förödande jobbigt att uppleva föräldrars ledsenhet och känna skulden att det är man själv som orsakat dem smärta. Denna insikt drabbar ofta informanterna samtidigt som de tvingats till att dra ner på cannabisanvändningen eftersom de upptäckt av ett eller annat skäl. Dalia berättar att en tjej som kom besök till lägenheten Dalia vistades i när hon rökte cannabis, uppmärksammade Dalia. Den andra tjejen hade egen erfarenhet av att ha slutat missbruka. Dalia hade vid detta tillfälle rökt massor med cannabis och hon var alldeles gul i huden, trött och orkeslös. Den andra tjejen sa till Dalia att det beteendet inte fungerar längre och att hon skulle dö om hon fortsatte. Dalia mådde väldigt dåligt inombords just då. Den andra tjejen tog med Dalia till skolsköterskan och de berättade för henne om Dalias situation. Skolsköterskan tog kontakt med en öppenvårdsmottagning. Dalia beskriver hur ”bubblan” började spricka. Skuld-känslor inför föräldrarna, tankar på finansieringsproblemen och skolproblemen snurrade i huvudet vilket resulterade i att Dalia rökte ännu mer. Personalen på öppenvårdsmottagningen kontaktade Dalias mamma eftersom hon var minderårig och på ett gemensamt möte fick mamman veta om Dalias problem. Dalia beskriver detta möte som avgörande. Det var här som hon började förstå att hon var tvungen att tänka om. Dalia tror att hon inom sig alltid haft en tillit till människor som vill hjälpa till men att cannabisrökandet gjorde det svårt för henne att förstå detta. Även under tiden hon rökte förstod hon att missbruket var felaktigt handlande både sett ur hennes eget

mående och ur ett samhällsmoraliskt perspektiv. Det gick inte erkänna detta under pågående missbruk men det gjorde det lättare att sluta. Harriet berättar att hennes vändpunkt består av en serie händelser. Först mådde hon dåligt, sedan åkte hon på en misslyckad "suparresa" till medelhavet och sedan berättade hon för sin intet ont anande mamma att hon skulle lägga in sig för avgiftning. Hennes mamma blev ledsen, men fick en förklaring till Harriets mående. Skillnaden för Harriet blev att i och med att hennes mamma fick veta hur det verkligen stod till möjliggjorde det för mamman att hjälpa henne på ett annat sätt. Harriet säger:

"Hon grät och så pratade vi lite så här. Hon hade ju förstått det på ett annat sätt. Det var ju mycket med skolan, att jag inte orkat någonting. Hon har ju fått en annan bild av det men jag tycker att det var bra att hon fick veta. Jag tycket att jag får bra hjälp härifrån och stöd från familj och vänner. Man behöver mycket stöd! Om inget stöd kommit från familj och vänner då hade jag inte klarat det!" Harriet

Livet efter slutandet

Livet pågår oavsett drogernas vara eller inte vara. Tiden med cannabisrökningen blir för studiens informanter en förlängd tonårstid. Man skjuter upp inträdet i vuxenlivet under tiden man röker cannabis. Riktningen livet tar påverkas starkt när rökningen inte finns i vardagen längre. Anpassningen till livet utan cannabisrökning sker gradvis med olika former av utmaningar. Informanterna har kommit olika långt i sin förändringsprocess vid intervjutillfället men de beskriver alla att sluta med cannabis som en form av katarsisprocess. Några har precis börjat ta sina första drogfria steg, medan några andra har tagit stora steg bort från drogernas inflytande och det är mycket tydligt att deras resor inte börjar på samma plats. De har alla haft olika skäl till att så hängivet ägnat sig åt cannabisrökning. Frestelserna och njutningarna har uppträtt i olika skepnader, biverkningarna både liknar och skiljer sig åt på ett individuellt plan. Vägen vidare i livet tar, precis som vägen in, sin början i de personliga berättelserna. Flera av informanterna beskriver sig som om de aldrig varit starkare än nu. Berit är tydlig nu efteråt:

"Jätteskönt, alltså, det är något helt nytt, det var som att födas på nytt på ett sätt, så många år som man bara har rökt och varit så här och inte orkat inte haft kraft till ... det tar på en och så plötsligt ser man allting med andra ögon" Berit

Energin har återvänt och informanterna beskriver att de orkar göra mer och bryr sig mer om andra människor. Hoppfullheten är närvarande när informanterna berättar om framtiden. Det är som om en våt filt lyfts undan. Detta är en stor skillnad mot livet som beskrivits i kapitlet Cannabisrökandets funktion och konsekvenser. Just närvaron av energi i vardagen och i sociala relationer är förvånande och berusande för informanterna och beskrivs som en av de positivaste aspekterna med att förändra

livet. Alla är lite förvånade också eftersom ingången i cannabisrökningen var relativt harmlös. Drogen beskrevs som hyfsat ofarlig utan större biverkningar. Harriet gör en intressant reflektion:

”Cannabis är inte farligt, ingen har dött av det. Det tog ett tag innan jag fattade det, att det spelar ingen roll om inte cannabis döda. Men det lurar hjärnan.” Harriet

Informanterna har fått sluta umgås med de bekanta som enbart var rökkompisar. Syftet med detta är att minska risken för att röka igen. Insikten om att man är svag för drogernas lockelse är närvarande och det kräver ibland svåra ställningstagande. För flera har det inneburit att de fått skära bort stora delar av sin bekantskapskrets. Att plötsligt börja tänka, känna och förstå samtidigt som energin och lusten till livet är närvarande, i kombination med att det sociala sammanhanget måste förändras, är svårt. Inga berättar att hon velat visa för sig själv att hon kan sluta och att det inneburit att hon fått vara bestämd. Hon sätter ord på svårigheten:

”Jag kan träffa dem och prata med dem och sådant men jag vill helst inte umgås med dem för då vet jag att det är mycket lättare att falla tillbaka.” Inga

Att sluta missbruka narkotika, att hämta upp det man tappat bort och skapa en trygg plattform kräver en stor insats och det tar tid. Alla informanter har rört sig i riktning mot att de känner sig tryggare nu och de mår bättre, men de kämpar fortfarande med personliga dilemman. Några känner fortfarande skam över vart drogerna fört dem och hur det kunde gå som det gjorde. Andra arbetar med ett dåligt självförtroende, ett självförtroende som är sprunget ur tidigare erfarenheter som cannabisrökningen satte parantes kring. För de flesta är anpassningen till det nuvarande livet utmaningen. Att möta vardagliga svårigheter utan drogernas dämpande effekt är den stora utmaningen. Felicia berättar att hon är van vid att leva dag för dag och långsiktigt tänkande fungerar inte. Felicia beskriver den nuvarande känslan som att vara inkastad i vuxenvärlden med allt ansvar det innebär, samtidigt som hon fortfarande är ett barn i huvudet. Hon mår mycket bättre psykiskt nu när hon avslutat sitt missbruk. Hon sover bättre, har färre mardrömmar, ångestsymtomen är färre och hon är mycket piggare. Men hon har en bit kvar:

”Nu håller jag på att lära känna en person som jag inte visste fanns. För jag är inte samma som jag var när jag var liten och så är man inte samma som man var det senaste året. Det är riktigt svårt att när man blir ren att ta tag i sådant här.” Felicia

Informanternas tankar kring sina framtidsplaner andas framtidstro och realism. Det finns en längtan efter ordning men också en varsamhet med att ta sig själv på stort allvar i framtiden. Alla berättar om planer på nya arbeten, läsa färdigt skolan, spännande resor, ny bostad men det finns också tankar på att engagera sig politiskt. De är också omtumlade av responsen från kompisar och familjemedlemmar som

tycker att de ser fräschare ut och att de är gladare. Framförallt är de överraskade över att människor tycker om dem. Cecilia berättar att när hon var på sin första permission från behandlingshemmet som hon bor på tog hon kontakt med sina gamla vänner som hon hade innan hon började röka cannabis. När kompisarna hörde att hon slutat knarka började de gråta av glädje. Cecilia blev väldigt glad för bemötandet. Kompisarna tycker att hon ser mycket fräschare ut. Några blev chockade för de kände inte igen henne. Cecilia menar att nu när hon sköter sig, tvättar håret och sminkar sig blir både hyn och stilen annorlunda. Innan hade hon bara mjukisbyxor och brydde sig inte.

”Jag vill ha eget boende, börja övningsköra, ta körkort, börja ett gymnasium och bygga upp mina betyg. Det gör vi redan här på ungdomshemmet. När jag kommer ut skall jag börja praktisera med gamla människor. Jag älskar att jobba med människor, så att göra det på ett äldreboende. Jag tycker att de gamla har ställt upp för oss och varför ska vi inte kunna ställa upp för dem, så det är någonting jag verkligen vill jobba med. Det är det som är planen. Om tio år hoppas jag att jag har jobb, jag har familj och en bra kille. Jag vill vara kontaktperson till någon som har haft missbruk för det tycker jag att det är synd att det inte finns så mycket. Jag har hört att det är mer killar som får sådana kontaktpersoner.” Cecilia

Meningen med allt

På frågan varför informanterna rökt cannabis under så lång tid och vad det spelat för roll i deras liv framträder några teman tydligt:

- Informanterna har själva behandlat sin ångest, nedstämdhet eller andra svåra personliga känslor med att röka cannabis.
- Cannabisrökningen har bidragit till ett utforskande och ett identitetsbyggande.
- Cannabis är beroendeframkallande vilket medför att det är svårt att sluta.
- Informanterna har använt cannabis för att stå ut med samtiden.
- Cannabisrökningen blev en introduktion till andra droger, vilket försvårar möjligheterna att sluta missbruka.
- Cannabisrökningen lockar med en trevlig och avslappnad samvaro.

Här följer några beskrivningar av ovanstående tema och vi börjar med ett beskrivande citat från Kajsa:

”När jag mådde som sämst använde jag knarket som självmedicinering för att jag inte ville känna mig dålig. Jag ville inte vara, du vet känslan av att du har ingen dödsönskan. Du vill inte dö men du vill inte vara där, du vill inte vara kvar.” Kajsa

Alla beskriver att de som tonåringar försökt att undvika känslorna inför det svåra

med hjälp av cannabis. Alla berättar om sig själva som normala eller över normala när det gäller potentiella prestationsmöjligheter men att deras möjligheter kringskurits av närsamhället. Detta är en slutsats som de dragit nu efterhand. I några berättelser framgår att motivet att använda cannabis för att dämpa känslor fanns redan inledningsvis men för de flesta är det en erfarenhet som klarnat fram i efterskott. Några beskriver till och med att cannabisrökandet har räddat livet på dem. Informanterna är handlingskraftiga och har aktivt tagit avstånd från eller försökt påverka samhället och/eller familjen genom sitt agerande. Alla har en stark vilja och en stor önskan att leva livet. I berättelserna finns ingen självömkan utan de är uppriktigt nyfikna och lite rädda för vad livet har att bjuda på. Alla tjejerna är mitt inne i en meningsskapande process och deltagandet i studien är ett sätt för flera att berätta sin historia igen som en sammanhållen berättelse och få en läsande publik. Jenny berättar att det var lugnet hon var ute efter men hon tappade bort sig själv. Nu har hon kommit tillbaka till det äkta glada men hon har lärt sig saker på vägen och cannabisrökningen blev för henne en livsuppehållande åtgärd:

”Man måste tänka på vilket humör man har, vilka vänner man har och vilken individ man är för man måste ha kontroll över sig själv. Som jag har sagt flera gånger nu men att veta vad man håller på med. Sedan så har detta varit väldigt bra för mig, jag har ju lärt mig liksom. Jag har ju förstått att jag inte vill ta det igen, jag kommer kanske testa någon gång igen och jag kommer väl få återfall men jag kommer aldrig gå in för det igen och det ser jag som att jag har lärt mig något och som att jag ändå har lärt mig något om livet också. Om jag inte hade testat det här vet jag inte om jag hade levt för jag var ju så deprimerad att jag skulle nog nästan kunnat tagit livet av mig.” Jenny

Det finns inslag av att cannabisrökandet bidragit till ett identitetsbyggande. Att göra erfarenheter, lära sig av dem och internalisera erfarenheterna i berättelsen om sig själv är ett sätt att se på rörelsen att skapa sig en identitet. Berit beskriver sig som sökande och ser livet som ständig rörelse och att cannabisrökandet haft en betydelse för hennes identitetsbyggande:

”Om jag inte hade hållit på med cannabis hade jag kanske inte varit den jag är idag och kanske inte hade kunnat inse liksom vem jag är och vem jag vill vara, jag kanske hade varit någon heeelt annan och den personen jag var innan den ville jag ju inte vara.” Berit

Cannabis är beroendeframkallande. I början är drogen berusande och lockande men eftersom den är beroendeframkallande förändras användningen till att glida ur användarens självkontroll successivt. Detta faktum kommer som en överraskning eftersom idén om cannabis är att det är en drog som inte har denna effekt på individen. Cecilia berättar att hon nuförtiden tänker att cannabis är en väldigt

beroendeframkallande drog. Nu ser hon cannabis som vilken annan drog som helst till skillnad mot tidigare då hon ansåg att cannabis inte var en drog överhuvudtaget.

”Den är väldigt beroendeframkallande, en väldigt beroendeframkallande drog tycker jag. Alla säger ”jag tycker inte att cannabis är en drog” men egentligen om man tänker efter ställer den till med jäkligt mycket. Den förstör din hjärna också. Nu har jag insett att cannabis är visst en drog. Jag har väl mer förstått det när jag sitter här. Jag sa ungefär i tre månader här inne att cannabis inte alls är en drog. Det är bara de sista två månaderna som jag har sagt att okej cannabis är en nog en drog faktiskt.” Cecilia

Samtiden har av informanterna uppfattats som svårbegriplig, orättvis och oöverskådlig. Till skillnad från inre problem handlar detta om problem i omvärlden. Det kan handla om ekonomiska orättvisor, miljöförstöring, kapprustning och djurplågeri. Informanterna har inte vetat hur de skall reagera på dessa mänsklighetens misslyckanden. Cannabisrökningen blir både en missnöjesreaktion mot det etablerade samhället och ett sätt att stå ut med det ofattbara. Gilda berättar att cannabisrökningen bland annat blev ett sätt att hantera dåligt självförtroende sprunget ur hennes klassbakgrund:

”Jag tänker, att hade jag haft en annan klassbakgrund så hade jag haft ett annat självförtroende i skolan. Jag hade antagligen haft andra vänner och min mamma hade nog haft ett annat jobb. Hade jag haft mer pengar hade jag kunnat följa med på mer saker. Det tänker jag hänger ihop med mitt klassmässiga självförtroende. Jag kommer ihåg ganska tidigt att jag och min kompis skämtade om att ”det spelar ingen roll vi kommer ändå jobba som städare”. Fram tills för några år sen trodde jag det kostade pengar att läsa på högskolan. Jag trodde att man var tvungen att lägga ut.” Gilda

Cannabisrökningen tillsammans med alkoholdrickandet bidrog till introduktionen av andra droger. Drogera i sig, längtan efter berusning, umgänget och de kriminella aspekterna kring cannabis bidrog till att andra droger introducerades i informanternas liv. När informanterna börjar använda andra droger samtidigt blir tillvaron ännu mer svårhanterlig och de tappar ytterligare bort sina drömmar och mål. Harriet menar att det ena ledde till det andra utan att hon tänkte efter:

”Från början var det mest nyfikenhet tror jag och sedan är det nog om man har problem. Så jag kunde vara ledsen över någonting och så tog jag någonting och så blev allt jättebra. Och under de sista åren så var det väl mest för att gömma mig för problemen liksom. Men i början var det väl mest nyfikenhet, kul att testa på och då sa jag att jag skall bara hålla mig till det, för att det leder till andra droger, men sedan blev det ju... Jag testade det ena och det andra och sen blev det mycket. Sedan var det ju en vardaglig grej också. Det fanns ingenting att göra så man pundade.

Det blev som en vardag." Harriet

Cannabismiljöerna är inledningsvis charmiga och samvaron är avslappad. Detta kan vara lockande för sökande och vilsna tonåringar. Det är skönt att bara ta det lugnt, ha roligt och inte bry sig om allt jobbigt som existerar i en tonårings liv. En bekymmersfri och icke-dömande tillvaro lockar. Detta tema påminner om de gamla hippie-idéerna. Kajsa berättar att hon alltid haft ett stort samvete och bär på en skuld av att bara vara människa. Hon menar att vi människor bär skulden för så mycket lidande i vår värld och Kajsa är människa och hon lever med den skulden. Cannabis blev den perfekta lösningen på detta. Kajsa menar att hon har med hjälp av cannabiset lärt sig se på sitt liv med andra ögon. Istället för att fokusera på det arga och det mörka har hon lärt sig att se ljusstrålarna och de små möjligheterna. Hon har blivit en del av det hon vill vara en del av. När Kajsa var ett litet barn var hon glad och sprallig. Kajsa hade tidigt starka politiska åsikter. Hon var emot krig och för djurs rättigheter. Tonårstidens svärta kom emellan. Nu börjar hon hitta tillbaka till sitt gamla jag. För Kajsa står cannabis för något kärleksfullt.

"Cannabis är inte ett av mina bästa val men jag tror att det var ett av mina bästa val, om du fattar vad jag menar!? Det har bidragit med väldigt mycket bra i mitt liv. Jag har varit väldigt arg och väldigt ledsen genom nästan så länge jag kan komma på. Nästan på allt möjligt. Jag blev gladare, jag kunde se saker och ting från ett mer positivt perspektiv, blev mer kärleksfull och jag ville sprida glädje helt enkelt. Ville krama träd och pussa på folk och säga att alla var speciella. Sedan började jag röka mer och mer för jag orkade inte. För hela situationen i skolan gick överstyr. Det var mycket. Jag gick i en klass med bara tjejer det var mycket fylla, det var så mycket. Jag hade en kille då så jag hade inte mycket killar men det var så jävla mycket killar och så mycket fylla och så mycket fest. Så det blev lite ordning. Med cannabis blev det en sorts lugn. Kaos hemma bla bla bla överallt, då kunde man gå ut i skogen krama ett träd med sina bästa vänner, skrattar åt hur ens liv såg ut istället för å vara ledsen över det." Kajsa

Slutdiskussion

I detta avslutande kapitel diskuteras studiens resultat med fokus på de teman som framträtt i analysen av informanternas berättelser. Kapitlet avslutas med en diskussion om vilken effekt studiens resultat kan få för bemötande och behandling av tjejer som försöker sluta röka cannabis.

Det finns en del motsägelser i resultatet. Men det beror på att materialet ger en komplex bild av cannabisrökandets motiv och vardag. Alla informanterna agerar utifrån egna bevekelsegrunder kopplade till deras individuella berättelse och som ett resultat av den kulturella kontext som existerar i det sammanhang de befann sig. Det är viktigt att förstå studiens resultat utifrån att identiteten består av många berättelser (Gergen 2009, White 2007) och att samtidigt som en person lever under utsatta omständigheter kan personen ändå vara kraftfull och agera moraliskt. Med andra ord kan man vara kraftfull samtidigt som man är utsatt.

Syftet med studien har varit att undersöka hur användningen av cannabis under tonårstiden, påverkar unga tjejers liv och sociala relationer. Sammanhanget som den växande tonåringen befinner sig i har undersökts med fokus på hur drogbruket inverkar på och förändrar sociala kontakter, sysselsättning och intressen. Viktigt för studien har varit informanternas egna tankar om, och erfarenheter av, vilken innebörd bruket av cannabis haft för dem och för hur livet kommit att gestalta sig.

Unga tjejer som röker cannabis

Först är det viktigt att konstatera att det är svårt att skilja ut vilka aspekter i informanternas berättelser som är konsekvenser av cannabispåverkan eller som är resultatet av andra fenomen i deras liv. Slutsatsen blir att cannabisrökningens konsekvenser vävs samman med livsberättelsen.

Att börja röka cannabis blir en aktivitet som existerar i relation till att dricka alkohol. Cannabis status inledningsvis jämföras med alkohol. Det är till och med så att alkohol uppfattas som en mer svår-doserad och farlig drog. Cannabis och alkohol beskrivs som berusningsmedel som skiljer sig från andra narkotikaklassade preparat. Riskerna för missbruk och beroende av alkohol och cannabis uppfattas som

måttliga. När cannabis konsumeras de första gångerna är det i syfte att ha det roligt och för att prova något nytt spännande. Idén är att cannabis skall användas i rekreationssyfte. Allteftersom åren går förändrar informanterna sin syn på cannabis. Riskerna med cannabisrökningen värderas upp. Många informanter bedömer senare i processen själva att de utvecklats ett beroende till cannabis. Cannabis jämförs mer med andra narkotiska preparat. Informanterna har uppgraderat riskerna med alkohol också men den harmlösa berättelsen om cannabisrökningens brist på negativa konsekvenser är de motståndare till.

Upplevelserna av det första ruset varierar stort över hela skalan från behagligt till obehagligt. Trots att ruset upplevts som hemskt är man ändå beredd att ge drogen fler chanser. Av individen som skall röka cannabis avkrävs en anpassning som tar ett tag. Man behöver lära sig att röka cannabis. Är man intresserad av att köpa cannabis är det förhållandevis lätt att få tag i drogen. Inledningsvis behöver man inte själv köpa cannabis utan drogen erbjuds som social gest när man träffas. En av de starkaste lockelserna inledningsvis är gemenskapen som erbjuds. Särskilt för studiens informanter som känt ett utanförskap och ett annorlundaskap är denna gemenskap starkt attraherande. Tillhörigheten till de andra cannabisrökarna består under den tiden man röker, men vänds till dess motsats den dagen man bestämmer sig för att sluta röka cannabis. Både det faktum att man själv får svårt att umgås med cannabisrökare om man inte själv skall röka eftersom man inte kan låta bli att röka själv men också de som man uppfattat som ens vänner under tiden som man rök vänder en ryggen, bidrar till en känsla av ensamhet.

Om man röker cannabis regelbundet påverkas ens sociala relationer. Relationer till icke-rökande barndomskamrater avslutas eller pausas under tiden som man röker cannabis. Relationerna till familj och släkt blir distanserade. Föräldrar, syskon och släktingar minskar i betydelse under tiden som rökandet pågår. Kärleksrelationer blir intensifierade och lustfyllda men också komplicerade då kommunaktionen försämras och relationerna passiviserar.

Att ha roligt och att minska sin oro och ångest är de två starkaste skälen till varför cannabisrökningen blir en vana. Många blir positivt överraskade av att oron och ångesten minskas av regelbundet cannabisrökande. Cannabis blir en vardagsdrog då livet blir enklare att leva om man röker. En viktig aspekt i vaneutvecklingen är att cannabisrökningen inledningsvis inte bidrar till att den rökande personen uppfattas som konstig utan både ruset och handhavandet faller inom det som betecknas som accepterat. Det är möjligt att röka cannabis dagligen och arbeta och sköta sociala åtaganden. Det verkar dock som möjligheterna att lyckas med skolan försämras avsevärt. Vanan att röka blir successivt ett missbruk. Till slut röker man för att klara av vardagen. Allteftersom den unge växer ställer samhället större krav. Det är i denna övergång som det blir svårt att fortsätta röka cannabis på vardaglig basis för studiens informanter. Det handlar om att individens personliga problem gör sig påmind och

kräver insatser samtidigt som ett vuxet agerande kräver planering, ansvarstagande och stabilitet, vilket är svårt att få till om cannabisrökningen består. Samtidigt som det blir omöjligt att fortsätta röka cannabis när vuxenlivet startar uttrycker informanterna en tacksamhet för den lindring som cannabisrökningen skänkte dem under den besvärliga tonårstiden.

Ångest framstår i informanternas berättelser som något som är skapat i ett socialt sammanhang. Problemen i de beskrivna familjesituationerna och skolsystemets misslyckanden med att göra informanterna delaktiga i undervisningen, är att betrakta som svåra, allvarliga ångestskapande i sig. Upplevelserna av familjep Problemen och skolproblemen internaliseras och individualiseras hos informanterna och bidrar till en känsla av annorlundaskap och att inte höra till. Det är avgörande viktigt för förståelsen av studiens informanter att deras ångest inte huvudsakligen ses utifrån ett individuellt perspektiv, utan snarare uppfattas som en aspekt av det vidare sociala sammanhanget.

Att ha kontroll och bestämma själv är framträdande drivkrafter hos studiens informanter. De har själva ansvarat för att ordna fram pengar, handla cannabis och agerat utifrån egna moraliska värderingar i de sociala sammanhang de vistats. Informanterna utnyttjar möjligheterna som tjejrollen ger i sammanhanget. Tjejerna agerar i enlighet med rollen när de har egen vinning av det samtidigt som de överraskar med utmanande beteende när det är möjligt och de kan få ut något av det. De klarar sig undan upptäckt genom att samhällets representanter och familjen inte uppmärksammar dem som missbrukande tjejer. Informanterna är kraftfulla när det gäller att driva sitt eget livsprojekt. Livsprojektet är att må bra och klara sig själv. Å andra sidan är också risken att förlora kontrollen ett av de starkaste motiven för att sluta missbruka cannabis. När informanterna märker att de inte längre mår bra av att röka och när de uppmärksammar att vanan har tagit över deras intentioner försöker de sluta missbruka. De informanter som haft cannabis som huvuddrog har inte gått vidare in i ett tyngre missbruk. Trots att de missbrukat andra droger än cannabis i perioder har de kunnat avsluta sina missbrukskarriärer. Kan drivkrafterna egenkontroll och självbestämmande bidragit till att de kunnat bryta med missbruket? Studiens urval av informanter är exempel på tjejer som lyckats undvika att beroendet till droger tagit över deras livsval.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det sociala livet förändrades påtagligt för studiens informanter under tiden de rökte cannabis. Gamla vänner försvinner, familjerelationerna blir ännu mer besvärliga och kärleksrelationer intensifieras samtidigt som de stagnerar. Längtan efter gemenskap och att må bra är under en period starkare än riskerna med drogen i sig och de kriminella aspekterna. Informanterna tvingas till kriminella kontakter eftersom drogen finns i den miljön. Möjligheterna att lyckas med skolan försämras påtagligt under den tiden som cannabisrökningen består. Alla har drabbats på ett individuellt plan av negativa konsekvenser av can-

nabisrökningen men de erfarenheter de gjort under åren de rökt cannabis har ändå bidragit till deras personliga utveckling.

En oväntat lång semester

En av informanterna Anna använder metaforen *semester* när hon beskriver den kvardröjande känslan av regelbundet cannabisrökande. Hon pratar om att det är ett tillstånd att befinna sig i. Att ha semester är, kanske vara bortrest, och inte behöva ta tag i vardagens sysslor eller bekymmer. En annan metafor som återkommer i informanternas berättelse är *bubblan*. Bubblan är det skyddande membranet som den regelbundna cannabisrökningen bidrar med. Jag lånar Annas metafor och bubbelmetaforen för att utveckla resonemanget kring vad cannabisrökningen inneburit för informanternas tillvaro.

Vardagen och livet i sig var besvärlig och smärtsam för studiens informanter. Det jobbiga kom i form av nedstämdhet, ångest och en känsla av annorlundaskap, men också utifrån i form av mobbing, familjebekymmer och en svårbegriplig omvärld. När cannabisrökningen blev regelbunden blev det som om informanterna tog semester från det besvärliga och smärtsamma. Det blev inte en flykt eller tillvaron pausade inte, utan de tog semester och upplevde andra saker istället. Det fanns fortfarande en koppling till vardagen men man hade skydd från det svåra. Man levde i sin bubbla. Under semestern kunde de utforska andra delar som inte var möjliga i vardagen. De fick vila men samtidigt fick de ha roligt. De tog ansvar för sig själva och gjorde sådant de tyckte om utan att ta hänsyn till andra. De träffade nya människor med andra värderingar. Informanterna märkte aldrig att semestern var slut utan de levde på i sin bubbla. Så småningom var pengarna slut, solskenet övergick i regn och membranet på bubblan gav efter. Det besvärliga och smärtsamma fanns kvar i vardagen, men informanterna hade blivit lite äldre och lärt sig nya saker på semestern som de kunde ha nytta av i vardagen. Det de lärt sig känna tillit till andra, vara glada och ta ansvar för sig själv. Övergången från semestern till vardagen var en obehaglig upplevelse som krävde en ordentlig förändring. Några fick med sig sviter hem från semestern som de måste anpassa sig till men för de flesta var de mer redo att ta tag i vardagen. För alla blev semestern längre och dyrare än de planerat. Studiens undertitel – *en oväntat lång semester* syftar på denna metafor.

Bemötande och behandling av tjejer

Det kan ta lång tid att sluta missbruka cannabis och kräver ofta stora personliga uppoffringar för den som skall sluta. Relationerna till de professionella utförarna av vården samt att insatserna behöver pågå under lång tid, är avgörande för resultatet av behandlingen.

När den här studiens informanter kommer i kontakt med samhällsapparaten, när

de inte längre kan fortsätta missbruka, mår de mycket dåligt samtidigt som de är ambivalenta till drogernas inflytande på deras liv. Deras liv är i många avseende vänt upp och ner. Behoven i detta läge är komplexa och de har själva svårt att förstå hur deras framtid kommer att gestalta sig. De behöver hjälp med avgiftning, ångesthantering och kunskap om varför de mår som de mår. Men de behöver också konkret hjälp med boende och vardagsekonomi. För de som inte har föräldrar som har möjlighet att bistå är denna aspekt särskilt viktig. När det gäller föräldrarna så behöver tjejnerna hjälp att prata med dem. Tillsammans behöver man skapa förståelse och mening i familjesammanhanget. Meningsfull sysselsättning och skola är också avgörande insatser för att skapa hopp om en annan framtid. Under hela denna process behöver tjejnerna prata och förstå sig själva. En av svårigheterna för de professionella som möter tjejer som skall sluta röka cannabis blir att de samtidigt som de behöver mycket hjälp också är drivande personer med en personlig agenda.

Yrkesverksamma i vårdssystemet behöver särskilt uppmärksamma de föreställningar om könsskillnader som ungdomarna utsätts för när de söker hjälp. Tjejer och killar behandlas annorlunda beroende på professionellas förutfattade meningar och detta drabbar tjejnerna negativt. Informanterna i denna studie vittnar om att de uppmärksammats sent och de erbjudits andra insatser vilket medför att de känner sig orättvist behandlade.

Behandlingen behöver vara:

- Tydlig och konkret. Förvirringen och rädslan är stor hos tjejnerna. Behandlaren behöver vara trygg, snäll och förklarande
- Inbjudande, varsam och följsam. Det är tjejnernas agenda som skall styra, inte behandlaren ambitioner. Behandlaren behöver vara nyfiken och icke-dömande.
- Långsiktig. När man har en komplex problembild tar det längre tid att utforska berättelsen. Behandlaren måste ha möjlighet att tänka långsiktigt.
- Styrkebaserad. Tjejnerna är överlevare och de har starka övertygelser som behöver benämnas och utvecklas. Behandlaren behöver intressera sig för framgångar och meningsskapande dialoger.
- Kunskapsbaserad. Som behandlare behöver man eller ha tillgång till flera perspektiv och insatser. Under behandlingens gång kan behandlaren behöva byta perspektiv allt eftersom tjejnerna utvecklas.
- Multifaktoriell. Individuella- och familjebaserade psykosociala insatser i kombination med medicinska insatser behöver vara tillgängliga under hela processen.
- Samordnad med andra vårdgivare och samhällsinstanser. I perioder kan även mer ingripande insatser vara nödvändiga som urinprovskontroller och behandlingshemsvistelser.

- Individualiserad. Behandlingen behöver vara anpassad efter de personliga omständigheterna och inte bygga på generella antagande eller program. Behandlaren kan inspireras av generella idéer men behöver anpassa sitt förhållnings-sätt till den unika situationen.

Aspekter att undvika för professionella i kontakten med unga tjejer med missbruksproblem:

- Behandla inte tjejer och killar olika på grund av den professionelles egen syn på manligt och kvinnligt.
- Den professionelle behöver förstå att tjejer missbrukar alkohol och narkotika och agera utifrån denna kunskap.
- Den professionelle behöver förstå att tjejer är inblandade i försäljning av narkotika och agera utifrån denna kunskap.
- Utgå inte från att tjejerna som missbrukar narkotika är offer eller lever i beroendeställning till en man. Om den professionelle gör ett felaktigt antagande riskerar tjejer i liknande situation som studiens informanter att missas och inte få den hjälp eller stöttning som de behöver eller har rätt till.

Referenser

- Almazidou, M m.fl. (2013): Maria mottagningarna i Stockholm, Malmö och Göteborg, Trestad2 Rapport 2014:1
- Cooper, Z & Haney, M (2014): Investigation of sex-dependent effects of cannabis in daily cannabis smokers. Drug and Alcohol Dependence. www.elsevier.se
- Craft, M, Marusich, A, Wiley, J (2013): Sex differences in cannabinoid pharmacology: A reflection of differences in the endocannabinoid system? Life Sciences. www.elsevier.se
- Englund, A (2014): Skolelevers drogvänor 2014, rapport 146, CAN, Stockholm
- Gergen, K (2009): Relational being. Beyond self and community. Oxford University Press, New York
- Kvale, S (1997): Den kvalitativa forskningsintervjun. Studentlitteratur, Lund
- Månsson & Ekendal (2012): Legitimacy through scaremongering: The discursive role of alcohol in online discussions of cannabis use and policy. Addiction Research and Theory. Infroma UK Ltd
- Sundin, E mfl (2015): Negativa konsekvenser av alkohol, narkotika och tobak i Sverige. CAN rapport 149. CAN, Stockholm
- Zinberg, N (1984): Drug, set and setting. Yale University Press
- White, M (2007): Maps of narrative practice. WW Norton, New York

Bilaga 1

INTERVJUGUIDE

Allmän information

Ålder, boende, sysselsättning, familj, utbildning?

När testade du alkohol, tobak narkotika första gångerna? När slutade du? Vilka droger finns i ditt liv idag?

Finns det några viktiga händelser innan du började använda cannabis som påverkat dig och dina livsval?

Vad gör du nuförtiden? Varför är det viktigt för dig? Vart är du på väg? Drömmar?

Sammanhanget då tjejerna började använda cannabis

Beskriv testsituationen kring alkohol, tobak och narkotika. Vilka var med? Vad hade ni för information innan? Vem fixade kemikalierna? Vart var ni någonstans? Märkte dina närstående något? Hur var ruset?

Hur såg ditt sociala nätverk ut? Hur hade du det med föräldrar, andra vuxna, kompisar, lärare, internetkontakter mm?

Hur var det i skolan? Hade du lätt för dig eller svårt? Fick du någon extra hjälp? Vad gjorde du på fritiden?

Vad bidrog bruket av cannabis med? Vad hjälpte cannabis dig med? Blev du delaktig eller blev det ett avstånd? Hur påverkades du? Vem blev du? Varför började du använda cannabis?

Vad tycker du om din cannabisintroduktion och andra tjejers situation?

Tiden då de brukade cannabis.

Varför fortsatte du använda cannabis? Hur fick du tag på cannabis och hur använde du det? Tillsammans med andra? Speciella ritualer?

Skedde det förändringar i ditt sociala nätverk och sociala aktiviteter under tiden du använde cannabis? Hur levde du under de perioder du använde cannabis? Vad gjor-

de du? Tillsammans med vem? Hur hade du det med dina närstående under denna tid? Vilka var dina kompisar, var det andra än tidigare eller var det barndomskamrater? Var det några som försökte få dig att sluta? Varför gjorde de det? Var det några som gjorde det möjligt att fortsätta använda cannabis? Finns det andra händelser av vikt som du kopplar till droganvändningen och vilka deltog?

Hur fungerade skolan och övriga sociala aktiviteter?

Förändrades du som individ under denna tiden? Varför passade cannabis dig? Kombinerade du den med andra kemikalier? Vilken funktion spelade/spelar den i ditt liv?

Vad är det för drog? Lätt eller tung? Farlig och beroendeframkallande? Vilka är cannabis fördelar/nackdelar?

Hur fixade ni cannabis? Hur finansierade ni bruket? Hur skapade ni kontakter med säljare? Hur intog du cannabis? Hur rökte du, spliff, pipa eller annat? Var det lätt att fortsätta? Vad tycker du om det?

När tjejerna slutade använda cannabis?

Varför slutade du använda cannabis? Fick du någon hjälp att bestämma dig för att sluta använda cannabis?

Hur var det att sluta med cannabis? Vilken roll spelade ditt sociala nätverk under deras exit-process? Hur gjorde du för att sluta? Var det jobbigt? Vilka var delaktiga i slutandet?

Fick du någon hjälp/behandling under processen? Spelade professionella insatser någon roll? Blev du/ni uppmärksammade av samhället på något sätt? Blev ni gripna av polisen, anmälde till socialtjänsten, uppmärksammade av skolan mm? Hur organiserades hjälpen när du bestämt dig? Vad tycker du om hjälpen? Kunde man gjort på något annat sätt?

Betydelsen av kön under hela skeendet?

Hur ser du på din könsidentitet och sexualitet? Vilken betydelse har det haft att du är tjej? Hur har cannabisbruket påverkat din utveckling av könsidentitet? Hur är det att vara tjej i cannabissammanhang? Finns det särskilda svårigheter/möjligheter som tjej?

Vilka risker ser de för personer i liknande situationer som de själva? Hur uppfattar de att samhällets hjälp- och stödsatser skulle kunna utvecklas för att bättre motsvara unga tjejers behov?

Övergripande

Ser du några kopplingar i det du varit med om? Finns det några likheter mellan dig nu och när du var liten? Finns det några skillnader/ ställningstaganden? Vad har du lärt dig av din cannabiserfarenhet? Vad tänker du om din berättelse?

Intervjun

Hur var det att bli intervjuad? Har du kommit fram till något nytt? Har jag missat något? Kan jag återkomma om jag kommer på någon ytterligare fråga?

Bilaga 2

Göteborgs Stad
Social resursförvaltning

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

Mini Maria Göteborg
Mattias Gullberg

2013-09-27

Information om studien: ”Tjejer och Cannabis”.

Bakgrund

Det finns ett behov av att förstå hur cannabis påverkar unga människor och vilken roll cannabis kan spela för tonåringar. Ett viktigt område, där det behövs mer forskning, gäller unga tjejers situation. Det är viktigt att lära oss mer då det verkar som om inställningen till cannabis förändrats i Sverige över tid. Den här studien ingår i den nationella satsningen ”Trestad 2”, som är en del av regeringens ANDT-strategi (Alkohol, Narkotika, Doping, Tobak). Ett viktigt motiv bakom studien är att få ökad kunskap för att kunna utveckla och förbättra stöd- och behandlingsinsatserna för unga människor som använder cannabis.

Syfte och urval

Syftet med studien är att undersöka hur användningen av cannabis under tonårstiden påverkar unga tjejers liv och sociala relationer. Sammanhanget som den växande tonårningen befinner sig i skall undersökas med fokus på hur drogbruket inverkar på och förändrar sociala kontakter, sysselsättning och intressen. Viktigt för studien är tjejers egna tankar om, och erfarenheter av, vilken innebörd bruket av cannabis haft för dem och för hur livet kommit att gestalta sig.

Jag vill intervjua dig som använt cannabis regelbundet (minst ett år) under tonåren och som nu slutat använda cannabis. Om du varit cannabisfri i mer än tre månader och inte är äldre än 29 år vid intervjutillfället passar du in i urvalet.

Hur går studien till?

Jag träffar dig och intervjuar dig om ditt tidigare cannabisanvändande. Frågorna handlar om hur du började med cannabis, hur livet såg ut under tiden du använde cannabis liv och hur du slutade med detta. Vissa frågor kommer att handla om vilka människor som spelat en roll för dig under tiden då du brukade cannabis. Det är viktigt för mig att du får berätta med dina egna ord om hur du ser på ditt cannabisanvändande och hur det var att sluta med cannabis. Intervjun beräknas ta 1½ - 2 timmar.

Intervjuerna kommer att genomföras i en av Mini Maria Göteborgs lokaler, på Göteborgs Universitet eller på en plats som du föreslår tex hemma hos dig. Med ditt samtycke kommer intervjun att spelas in. Det inspelade materialet kommer senare att skrivas ut för att kunna analyseras. Intervjumaterialet och annan information om

dig kommer att förvaras på ett säkert sätt som innebär att inga obehöriga har tillgång till materialet.

Du lämnar bara den information som du vill och känner dig bekväm med att lämna ut. Jag kommer att under intervjun vara lyhörd för saker som är känsliga för dig att tala om och inte pressa dig på något sätt. Om du trots detta upplever känslor som är svåra att hantera så hjälper jag dig med en kontakt med en kunnig person som du kan få prata med. Väljer du att avbryta ditt deltagande i studien kommer materialet inte att användas.

De uppgifter du lämnar kommer att förvaras på säker plats enligt arkivlagens regler i minst tio år. Har du några frågor kring hanteringen av data så kontakta personuppgiftsombud Maria Wannerskog 031 – 367 90 01, maria.wannerskog@socialresurs.goteborg.se. Dina svar kommer att behandlas så att obehöriga inte kan ta del av dem. De inblandade har tystnadsplikt enligt gällande bestämmelser i sekreteslagen. Resultaten kommer att presenteras i text där du som individ inte kan identifieras.

Hur får jag information om studiens resultat?

Resultatet kommer att publiceras i en rapport och på olika seminarier/konferenser. Du kommer att få en skriftlig rapport när den publiceras.

Vad innebär det att delta?

Till dig som fortfarande får stöd/behandling vill jag framhålla att din medverkan i studien är helt frivillig och att du när som helst kan avbryta intervjun och din medverkan i studien. Att vara med i studien påverkar inte det fortsatta stödet du får av din mottagning. Du behöver inte uppge någon anledning eller motiv till att du väljer att ta tillbaka ditt samtycke till deltagande i studien. De uppgifter du lämnar till oss hanteras strikt konfidentiellt. Det du säger kommer inte att lämnas vidare till personalen på mottagningen där du eventuellt går. Jag vill också nämna att studien har etikgranskats och godkänts av den regionala etikprövningsnämnden (Dnr 561-13).

Som ett tack för ditt deltagande kommer du att få två biobiljetter efter intervjun.

Jag hoppas att du kommer att tycka att det är intressant och givande att delta. Du kan antingen lämna dina kontaktuppgifter till din behandlare så hör jag av mig till dig eller ta kontakt direkt med mig! Hör gärna av dig om du vill ha ytterligare information!

Mattias Gullberg
Forskningsassistent
Aukt socionom/Leg psykoterapeut
mattias.gullberg@socialresurs.goteborg.se
031 – 367 93 19

Mattias Gullberg har inom sitt arbete på Mini-Maria Göteborg mött många ungdomar som sökt hjälp för sitt missbruk av cannabis. De flesta är killar och oftast är det deras röster vi får höra, men här får tjejerna komma till tals.

"Det var väldigt skönt att prata om det för jag typ som sagt det är väldigt suddigt och det känns när man pratar om det får man mer överblick över det som hände och varför det blev så och lite så här, det känns väldigt skönt."

I denna studie har Mattias intervjuat tjejer som har stor erfarenhet av alla aspekter kring cannabisrökning. Här beskrivs hur livet utvecklades för dem under tiden de rökte cannabis och hur tillvaron har gestaltat sig efter att de slutat. Studien är ett exempel på hur en aktiv kliniker kan betrakta sitt arbete ur ett forskningsperspektiv, ett vardagsnära sätt att bedriva forskning.

Metodutvecklingen på Maria-mottagningarna ingår i Trestad2, ett projekt i Stockholm, Göteborg och Malmö, som strävar efter att minska ungdomars användning av cannabis. Arbetet inom Trestad2 innefattar både förebyggande och rehabiliterande insatser på flera nivåer.

Mini-Maria Göteborg erbjuder öppenvård riktat till ungdomar med alkohol- och narkotikaproblem. www.goteborg.se/minimaria

Mattias Gullberg är auktoriserad socionom, familjeterapeut och handledare i psykosocialt arbete med mångårig erfarenhet av behandlingsarbete med tonåringar, familjer och unga vuxna inom Mini-Maria Göteborg.

Göteborgs
Stad

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN